20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:20 PM Page 110

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:20 PM Page 111

On Dördüncü Ders

Dilimiz

Bu derste dil ile lehçe (ağız) ilişkisine değineceğiz. İnsanların konuştuğu dil genellikle büyük bir dil ailesine ait olur. Ama o dil ailesi içinde herkes aynı biçimde konuşmaz. Bu farklara lehçe, ağız, şive farkları deriz. Bu farklardan dolayı kimi zaman bir kimsenin hangi bölgeden olduğu hemen anlaşılır. Ya da hemen anlaşılmasa da kimi zaman bir iki kelime ya da bir terim ile o kimsenin hangi bölgeden olduğu anlaşılır.

Eskiden, yani dilbiliminin henüz gelişemediği zamanlarda, özellikle okuma yazması olanlar, yöresel ağızla ve şive ile konuşan insanlara 'dil bilmiyor' muamelesi yaparlardı. Onlara göre 'doğru' ve 'yanlış' kullanılan diller vardı. İlle de herkes aynı biçimde konuşmalı ve yazmalıydı. Günümüzde dilbilimciler konuşulan her dilin, her lehçenin, her ağzın ve her şivenin yaşama hakkı olduğunu, saygıya layık olduğunu vurgularlar.

Türkçe'de 'İstanbul ağzının' egemen olması tarihi nedenlerden olmuştur. Başka koşullarda belki İskeçe ağzı 'resmi dil' olabilirdi. Çoğunluğun konuşmaya çalıştığı ağız ve şive ile konuşmakta bir sakınca olmamakla birlikte – hatta 'herkese benzeyerek' bir yarar da sağlansa – kimse konuştuğu lehçeden dolayı rahatsız olmamalı ve hele hiç rahatsız edilmemelidir. Bu yaklaşım bir insan hakları meselesidir ve hiç kimsenin insanları konuşmaları yüzünden eleştirmeye hakkı yoktur. Çünkü en başta bütün konuşulan lehçeler ve şiveler aynı değerdedir.

Aşağıda bu kitap için özel yazılmış iki mektup okuyacağız. Yerel ağızla yazılmış olan mektubu, yine yöresel ağzı konu edinen bir yazı izlemektedir. Dilbilimciler ve halk bilimciler bu yöresel dilin kaybolmaması için çaba göstermektedirler. Bu yöresel dilin azınlık kimliğinin bir kanıtı olarak da görülebilir. Bu dil farkı korunduğu oranda yöresel kimlik (ya da kimlikler) de korunmaktadır.

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:20 PM Page 112

Yerel Ağızla Yazılan İki Mektup

Sevgili Hamdi.

İnşallah iyisindir. Ben bu yaz tatilini çok güzel geçirdim. Derslerimden iyi not aldım deye bana velespit aldılar. Velespidim takitalı olduğu için kolayca haydamayı öğrendim. Arkadaşlarla beraber dereye gidip çevirme yaptık. Bursadan Remziler geldi ve onlarla beraber sefte olarak kasabanın denizine gittim. Denizden bissürü beyaz ve renkli taşlar topladım. Hepsini bi şişenin içine koydum. Öylece suyun içinde duruylar. Geldinen sana da göstercem.

Bu yaz okulun bahçesinde akşamlayın çocuklar, kızlar hep beraber cami, milak ve saklambaç oynadık. Her Cuma günü gene komşu köyün kızanlarıyla ikindiden sonra top oynadık. Tatil çabucak geçti ve okulların açılmasına az kaldı. Hiç canım istemey ama ne yapayım. Okulun gene tatilden başka güzel tarafları var. Nihat'a çok selam süle. Kendine iyi bak.

Necati.

Aydın Bostancı

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:20 PM Page 113

Herkül aga, kulay gelsin.

Sen de bizim gibi azınlık olduğun için, seni, bizim Batı Trakya'nın ana-dan-babadan kalan adetlerimizden bi tanesi olan Kurban Mahya'sına çağrıyim. Biz borda adetlerimizi büle kormaya çalışıyz. Çalışıyz ama ne kadar başeriyz ayrı mesele.

Küylerimizde yaşlılerimiz karar alıy ve 50'den 100'e kadar dana veya inek kesiliy. Kurbanlar kesilirken küyün hocası düa okuy ve sonra kesiliy. Ardından etler timar ediliy ve sonraki gün kazanlarda pişiriliy. Tabii bütün civar küylere haberler veriliy Mahya için. Çok kalabalık oluy bu mahyalarda. Mebuslar geliy, müftüler geliy, gastecileler geliy, komşular geliy ve mevlitler ile kuranlar okunuy.

Bu adetimizi bizle yaşaman için seni köycez davet ediyz. Mutlak gelmeni istiyz. Kal sağlıcakla

Küyüm adına

Abdülhalim Dede

Dil Duyarlılığı

- Ben 'gallop' demem.
- Peki, onun yerine de dersiniz?
- Özbeöz Türkçe olan 'yoklama' sözcüğünü kullanırım…
- Neden 'gallop' demezsiniz?
- Ecdat, aşağılara indikçe ve de Fars ve Arap'la karşılaştıkça, kendi dilini unutur oldu. Daha sonra da Batı'ya açıldıkça. Güzel dilimizi türlü çeşitli [Batı] sözcükleriyle doldurdu. Onun için 'kaos' gibi, 'gallop' da demem.

İleri Gazetesi

31.12.2007

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:21 PM Page 114

Sorular ve Alıştırmalar

1. Yukarıdaki mektuplarda ‘resmi Türkçe’ye uymayan kelimeleri, sözleri ve söyleyişleri bulunuz. Bunların listesini yapınız. Siz de öyle mi konuşuyorsunuz? Yöresel lehçenin anlamadığınız bölümü var mı? Bunları sınıfta konuşunuz.

2. ‘Velespidim takitalı olduğu için kolayca haydamayı öğrendim’ cümlesini İstanbullular nasıl söyler?

Batı Trakya Manilerinde Yöresel İzler

Halk edebiyatı ve halk müziğinin esas ürünleri olan maniler, Batı Trakya'da genellikle bayramlarda, düğünlerde, eğlencelerde, mecilerde ustaca yakılır. Genellikle aşk konusu işlense de, niyet manileri, atışma manileri, ramazan manileri, iş manileri (meci-imece) ve satıcı manileri Batı Trakya sözlü edebiyatında önemli bir yer tutar. Söylenen manilerde o toplumun yerel ağzına ait özellikler, inançlar, beğeni düzeyleri, kılık-kıyafetler, yaşadıkları çevrenin coğrafi özellikleri, toplumsal değerler kendini açıkça gösterir.

Batı Trakya'da yazı dili Türkiye Türkçe’si olmasına rağmen, sözlü anlatımda daha çok yerel ağız özelliklerinin ağır bastığı görülür. Sözlü halk edebiyatının önemli bir parçası olan manilerde de bunu görmek mümkündür. Örneğin,

İreze, ireze,
Bindim kara kireze,
Bekirli'nin kızları gitti,
Yarım okka kireze

Yukarıdaki manide Rumeli ağzının özellikleri açık bir şekilde görülmektedir. Bilindiği gibi Rumeli ağzında, sessiz harfle başlayan bazı kelimelerin önüne sesli harf getirilmektedir. Kapı kanatlarının demir çengeli "reze", bu manide "ireze" olarak söylenmiştir. "Kiraz" sözcüğünün de "kirez" olarak ifade edildiği dikkat çekmektedir.

Hülya Emin
Gündem 5.10.2007

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:21 PM Page 115

Batı Trakya'da kullanılan ata sözleri

Hırsla kalkan belâla oturur.
Aç tavuk kendini darı ambarında görür.
Bir pire için yorgan yakılmaz.
Demir sıcakken dövülür.
Gülme komşuna gelir başına.
Kişinin aynası iştir.
Komşunun tavuğu, komşuya kaz gelir.
Çok bilen çok aldanır.
Korkma korkmazdan, kork utanmazdan.
Zengin arabasını dağdan aşırır, fakir düz yolda şaşırır.
Lafla peynir gemisi yürümez.
Utanmayana ayıp denmez.
Tarlaya saban, koyuna çoban.
Köşe taşı köşeye yakışır.
Korunan göze çepel batmaz.

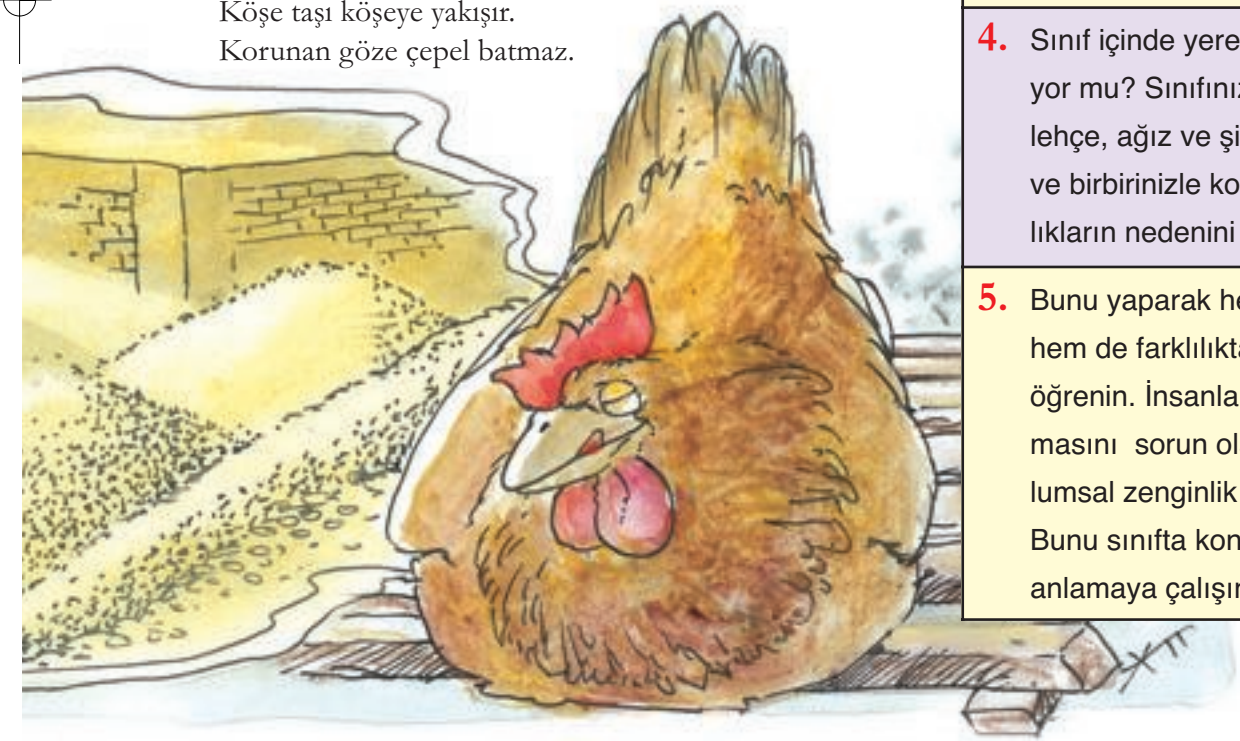

Sorular ve Alıştırmalar

3. Ailenize ve büyüklerinize danışarak eskive özellikle yerel ağızla söylenen maniler bulmaya çalışın. Bunu bir ev ödevi olarak hazırlayın. Derlediklerinizi sınıfa getirin. Bulduklarınızı sınıfça bir araya getirerek bir 'maniler derlemesi' yağın. Bu çalışmanız yöresel dilin korunması, yaşatılası ve hatırlanması yönünde bir çalışma haline getirin.

4. Sınıf içinde yerel ağzı herkes anlıyor mu? Sınıfınızın içindeki farklı lehçe, ağız ve şive farklarını bulun ve birbirinizle konuşarak bu farklılıkların nedenini bulmaya çalışın.

5. Bunu yaparak hem farkları bulun hem de farklılıktan korkmamayı öğrenin. İnsanların biraz farklı olmasını sorun olarak değil bir toplumsal zenginlik olarak görün. Bunu sınıfta konuşun. Birbirinizi anlamaya çalışın.

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:21 PM Page 116

Dilimiz, Dilbilgimiz

Lehçe, ağız

Lehçe bir dilin bir özellik taşıyan küçük bir koludur. Lehçeye 'diyalekt' de denir. Diyalekt sözü, Yunanca'daki 'διάλεκτος' kelimesinden üretilmiştir. Kimi zaman 'lehçe'ye 'ağız' da deniz, kimi zaman ise dil uzmanları 'ağız' kelimesini, lehçeden de daha küçük farklılıkları belirtmek için kullanırlar. Genellikle lehçe bölgesel etkilerle oluşan yapı ve söz farklılıkları gösterir, ağız ise, daha sınırlı olarak, söyleyiş farklılıklarını.

Lehçe kendi kelime dağarcığı ve grameri olan sözlü bir iletişim sistemidir. Lehçenin mutlaka yazılı olması şart değildir. Bir lehçeyi konuşan kişilerin sayısı bölgenin büyüklüğüne göre değişir. Bir bölgede pek çok lehçe olabileceği gibi o lehçelerin konuşulduğu daha küçük bölgelerde de başka lehçeler (ağızlar) olabilir.

Bir dilin çeşitleri sadece gramer ve kelime hazineleri ile birbirinden ayrılmaz, ritim ve ahenk de dahil olmak üzere telaffuz ile de farklılık gösterebilir. Eğer farklılıklar telaffuz ve seslendirmeden ibaretse 'lehçe' değil 'şive' terimi ile belirlenir.

Yüzyıllarca dar bir bölgede konuşulan bir lehçenin ya da bir ağzın, mensup olduğu yazı dilinden ayrılıklar göstermesi olağandır. Lehçelerin mensubu bulunduğu dille ayrıldığı noktaları takip etmek, yazılı yerel metinler varsa mümkün olur. Ağızdaki gelişme ve değişme, hep sözde kalması sebebiyle yazı diline nispetle daha hızlıdır. Bu yüzden bazen bir lehçe/ağız ile mensubu bulunduğu yazı dili arasında büyük ayrılıklar ortaya çıkabilir.

Teknik, bölgenin ağzını da kaçınılmaz biçimde değiştirir. Özellikle radyo ve televizyonun girdiği yerlerde, konuşma değişikliğe uğrar. Böylece ağız, mensubu bulunduğu yazı diline katılmış olur. Bölgenin dışarıyla temas eden insanlarıyla, dar coğrafyada hayat süren insanları arasında da ağız yönünden farklar görülür.Dışarı gidenler bölge ağzına yabancı dil unsurları getirirler. Aynı durum, okuma yazma bilen ve bilmeyen insanlar için de söz konusudur. Okuma yazması olan insanların ağızlarında yazı dilinin etkisi daha fazladır. Okuma yazma bilmeyen kişiler ise ağızlarını muhafaza ederler.

Kaynak:

http://tr.wikipedia.org/wiki/Leh%C3%A7e_%28dil_bilimi%29

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:21 PM Page 117

Çelebi Mehmet Camii,
Didimotiho, Evros

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:21 PM Page 118

On Beşinci Ders

Toplumsal Konular - Kadın ve Çocuk Günleri

Eskilere kıyasla dünyamız daha iyi olmakla birlikte hala bir çok sorunla karşı karşıyadır. Bunlardan bir ikisine burada değineceğiz. Örneğin bir çok ülkede kadınlara ayrımcılık yapılmaktadır. Çocuklara da gerekli değer verilmemekte. Bu derste bu 'toplumsal' konularla ilgili üç yazı okuyacağız. Son yıllarda toplumu ilgilendiren bu tür konularda insanların daha dikkatli ve daha bilinçli olmaları için özel 'günler' oluşturulmuştur. 'Kadınlar günü' ve 'çocuklar günü' bu tür günlerdir. Bazen de bir yılı bir konuya, bir soruna, bir kişiye ayırarak bu konuda insanları uyarmaya çalışılmaktadır.

Bizim Kadınlarımız ve Dünya Kadınlar Günü

Birleşmiş Milletler tarafından 1977 yılında ilan edilen 8 Mart Dünya Kadınlar Günü, her yıl değişik ülkelerde çeşitli etkinliklerle kutlanmaktadır.

Kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmak yolunda verdikleri savaşın temsili başlangıcı 8 Mart, 1857 yılında ABD'nin New York kentinde başladı. Konfeksiyon ve tekstil fabrikalarında çalışan 40.000 işçinin çalışma koşullarına ve düşük ücrete karşı başlattığı grev, polisin saldırısıyla bitti. Saldırı sırasında çıkan yangında da çoğu kadın olmak üzere 129 işçi can verdi.

Bu olaylardan 52 yıl sonra (1909) Danimarka'nın Kopenhag şehrinde düzenlenen Kadın Sosyalist

Enternasyonali toplantısında, 8 Mart 1857'de New York'ta başlayan, kadınların haklarının kazanılması mücadelesinin her yıl Kadınlar Günü olarak kutlanması kararlaştırıldı.

Kadın hakları mücadelesinde 1975 yılı büyük özellik taşımaktadır. Bu yıl, Uluslararası Kadınlar Yılı olarak kutlandı ve Birleşmiş Milletler 8 Mart gününü Dünya Kadın Günü olarak kutlamaya başladı. Bunun amacı dünya barışının korunması, sosyal gelişim için ve temel insan haklarının kullanılması için kadınların da eşitlik içinde kendilerini geliştirmelerine olanak sağlamaktı.

Böylece 8 Mart, dünyada kadınların yürüttüğü özgürleşme mücadelesinin kutlandığı, kadınların güncel taleplerinin dile getirildiği, sorunlarının tartışıldığı bir gün haline geldi.

Dünya Kadınlar Günü kadınlar açısından çok daha farklı bir gün günümüzde. Kadın haklarının kazanılmasında nerelerden başlandığını ve bugünlere nasıl gelindiğinin hatırlanması için de özel bir gün. Bir çok gelişmiş ülkede kadın hakları çok ilerlemeler göstermiş olsa da, gelişmekte olan ülkelerde kadın hakları ne yazık ki istenen seviyelerden oldukça uzakta...

Sevil Şerifoğlu
Öğretmenin Sesi, Mart 2007

‘Kadına Karşı Şiddete Son’ Kampanyası

Bir çok ülkede, kadına karşı uygulanan şiddet, toplumsal bir sorun olduğu için, buna son verilmesi adına uygulanacak çözümlerin de, toplumsal olması gerekir diye düşünüyorum...

İnsan, şiddetin her çeşidine karşı olmalı ve onu bu olumsuz sonuca götüren, egemen baskıcı zihniyete dur deme cesaretini gösterebilmelidir. 21’inci yüzyılda yaşıyoruz, ama hâlâ kadına uygulanan şiddetten bahsediyoruz. Bu kabul edilir bir durum değildir...

Folklor ekipleri

Avrupa Konseyi, İspanya’nın Madrid şehrinde düzenlediği bir konferansla, 2008 yılına kadar devam edecek olan ‘Kadına karşı şiddete son’ kampanyasını başlattı. Konferansta, Avrupa Konseyi üyesi bütün ülkelerde kadına karşı şiddetin ciddi bir sorun haline geldiği dile getirilerek, her beş kadından ikisinin, yaşamlarında fiziksel şiddete maruz kaldıkları belirtildi...

Aile içi şiddet, bir insan hakları ihlâlidir ve bu duruma maruz kalan kadına ciddi bir zarar vermesinin yanında, gelecek nesiller için de, toplumda bir önyargı yaratmaktadır. [...]

Sonuç olarak toparlarsak, kadınların başarıya ulaşabilmeleri için, kendi ayakları üzerinde durmayı öğrenmeleri, eğitimli ve bilinçli olmaları gerekir. Bilinçli kadın, bilinçli aileyi, bilinçli aile ise, bilinçli toplumu meydana getirir. Çünkü bilgi güçtür. Başta şiddet olmak üzere, bilginin de yenemeyeceği bir güç yoktur.

Cafer Hasan
Cumhuriyet gazetesi, 22 Aralık 2006

Ayşe Ayşelerden

Adım Ayşe benim yaşım on, ‘çocuk’ derler bana büyükler, büyüklerim, benden büyükler…

1979'u çocuk yılı ilan etmiş büyükler. Evet çocuk derler büyükler bana. Neden mi? Bir şey sorsam, derslerimin dışında bir şeyleri öğrenmeye kalksam, *‘Senin aklın ermez, büyüyünce öğrenirsin, büyü de gör bak dünyayı falan...’* derler.

Çocukluk işte. Neden çocuk yılı bu yıl? Bilmiyorum, soramıyorum da (‘büyüyünce öğrenirsin’ derler diye), onun için kendi kendime soruyorum, soruyorum işte. Çocukluk işte. Oysa geçen yıl da çocuktum ben. Derslerime çalışmazsam sınıfta kalacağım. Büyüklerimin sözünü dinlemezsem kötü çocuk olacağım... Anneme yaramazlık yaparsam babam cezalandıracak(...)

Babam geçen yılki gibi işe gider gelir. Kahveye gider. Annem de teyzelerle gezmeye gider. Beni de alır bazen. Hep çocukların yaramazlığından şikayet ederler.(...)

Okulda sıra arkadaşımın abisi büyük okulda okuyor. Evlerimiz de yakın. Bir gün evcilik oynuyorduk arkadaşımla, onlarda.(...) Abisi bizim oyunumuza katıldı. Evcilik oyunumuza hem de. Sonra yemek de yedik hep beraber. Hiç böyle abiye kızılır mı? Ne de çok kitabı var. Kitapların içinde, hani ödevlerimizin yanlış yerlerini öğretmenimiz çizer ya, abinin kitaplarında da bazı satırların altlarında çizgiler vardı. Hem bazı sayfaların içinde de ayrıca küçük kağıtlarda yazılı bir şeyler. Öyle işte abiyi sevdim çok, ama bir şey soramadım. Öyle güzel oynadık ki sevinçli, üzüntülü hikayeler anlattı hep. Anlatırken de yalan değil gerçek bunlar deyip örnekler de verdi. Anladım ama anlatamıyorum işte. Hele büyüyeyim, ben de anlatırım.

Çocukluk işte; öğretmenimiz anneler gününde annemize hediye almamızı hatırlatır, anneliğin önemini anlatır da her yıl, bu yıl n'olacak, büyüklerimiz mi bize hediye alacak, değiş tokuş mu yani? Hem

fakir anne babalar, gerekli olanın dışında çocuklarına hediye diye fazlalık bir şey alabilecek mi? Çocukluk işte benden de. (…) Kimbilir ne kadar çocuk vardır benim gibi merak eden. O savaş olan yerlerde çocuklar da merak eder elbet.(...) Oynamak istiyorum savaşlı yerlerin çocuklarıyla belki kendi kendilerine oynayamıyorlardır da. Adım Ayşe benim, yaşım on 'çocuk' derler bana büyükler, büyüklerim, benden büyükler.

Bence, akılcığım erdiğince her yıl çocuk yılı. Çocuklar hep vardır di mi?

Refika Nazım

Sorular ve Alıştırmalar

1. Kadınlar konusunda duyarlılık hangi ülkelerde başladı? Bu duyarlılığın bütün dünyada duyulması için kaç yılın geçmesi gerekti?

2. Kadınların karşılaştığı sorunları sınıfta konuşunuz. Sizin çevrenizde gördüğünüz ve kadınlara haksızlık sayılacak durumlar anımsıyor musunuz? Sınıfta bu tür durumların ve tutumların listesini yapınız.

3. İkinci yazıda şiddetten ve insan haklarından söz ediliyor. Siz mahallenizde ve çevrenizde şiddet olayları gördünüz mü? Genellikle bu tür olaylar ayıp sayıldığından insanlar bu konuları 'ört baş' ederler ve açığa çıkarmazlar. Böyle yapınca da şiddet olayları son bulmaz ve tekrarlanır. Sizce insanların şikayet etme konusunda daha cesur olmaları için ne yapılmalı? Okullarda da bazı öğretmenler öğrencilerine karşı şiddet kullanırlar (tokat atarlar, kulak çekerler örneğin). Bu insan hakları ihlallerini sınıfta konuşunuz.

4. Son yazıda yazar çocuk ağzıyla bir çocuğun bazı şikayetleri dile getiriyor. Nedir bu şikayetler?

5. İki yazı gazete yazılarıdır. Bu Batı Trakya gazetelerini izliyor ve okuyor musunuz? Batı Trakya'da kaç azınlık gazete ve dergisi çıkıyor? Sınıfta bunları liste haline getirmeye çalışın.

Dilimiz, Dilbilgimiz

‘de’ de dert dilde!

Yukarıdaki başlıkta iki farklı ‘de’ görüyoruz. Bunlar Türkçe konuşurken sorun olmuyorlar, ama yazarken çok sık karışıyor ve yanlış yazılıyor. Bazen ‘de’ bir kelimeye yapışık yazılması gerekiyor, bazen de ayrı. Çünkü ‘de’ farklı anlamlar taşıyor ve farklı işlevlere sahip. Bu farklara bakalım.

İsimlerin cümledeki görevlerine, yani cümle içinde yaptıkları işe göre bazen ek almazlar bazen de ekler alırlar. Bu durumlara ‘isim halleri’ derler. İsim halleri şöyledir:

Yalın hal: ev, at, ot, kedi, araba, köy, kuyu, iş
- i hali: evi, atı,otu, kediyi, arabayı, köyü, kuyuyu, işi
-e hali: eve, ata, ota, kediye, arabaya, köye, kuyuya, işe
-de hali: evde, atta, otta, kedide, arabada, köyde, kuyuda, işte
-den hali: evden, attan, ottan, kediden, arabadan, köyden, kuyudan, işten

Bu derste yalnız ‘-de hali’ne dikkat edeceğiz. Bu durumlarda ‘de’ kelimeye birleştirilerek yazılır: ev**de**, köy**de**. ‘de’ bu durumlarda ‘orada’ anlamı taşır. Doğal olarak ‘de’ ünlü uyumuna uyarak ‘da’ biçiminde yazıldığını görüyoruz: araba**da**, kuyu**da**.

Annem şu anda ev**de** (dir)

Cep telefonun araba**da** kaldı.

Bu durumlarda ‘de’ (ve ‘da’) **nerede/kimde** sorusuna yanıt verir gibidir. Annem şu anda **nerede**? Cep telefonun **nerede/kimde** kaldı?

Herhalde gözden kaçmamıştır: ‘de’ ve ‘da’ bazen ‘te’ ve ‘ta’ olarak da yazılır.

At**ta** bir yorgunluk görüyorum.

İş**te** zorluklarla karşılaştın mı?

‘d’ harfinin ‘t’ olması bir kuraldan dolayıdır: ç, f, h, k, p, s, ş, ve t ünsüzleriyle (sessizlerle) biten kelimelere d (ve c, g) ile başlayan bir takı geldiğinden, bunlar t (ve ç, k) ünsüzlerine dönüşürler. Bütün bu durumlarda ‘de’ (ve da, te, ta) kelime ile birlikte, birleşik yazılır.

Ama bazen, ‘de’ (ve ‘da’) ayrı da yazılır. Dikkat edin, bir önceki cümlede öyle bir durum vardır: ‘ayrı da yazılır’ derken ‘da’ ayrı yazılmıştır, çünkü artık bu ‘da’ **orada** anlamında değildir. Nerede/kimde sorusuna yanıt vermemektedir, bambaşka bir anlamı vardır. Kısacası bir takı değildir, bir kelimedir: bir bağlamdır (Bağlamlara kısaca Sekizinci Derste de değinmiştik). Bağlamlar ‘ancak, ile, oysa, da’ gibi kelimelerdir ve iki kelimeyi, iki cümle unsurunu, iki yargıyı bağlamaya yarar.

Yukarıda ‘Sekizinci Derste de değinmiştik’ derken her iki ‘de’ yan yana kullanmaktayız: ‘ders-te de’. Birinci ‘de’ (te) isim halini gösteren takıdır ve birleşik yazılmaktadır (orada, ‘ders içinde’ anlamındadır). İkinci ‘de’ ‘üsteleme bağlamıdır’ ve bir karşılaştırma anlatımı anlamı içerir. Bu tür bağlamlar şunlardır: de, hatta, bile, zaten, kaldı ki, hem de. Bunlar ayrı yazılır. Şu örnekler açıklayıcıdır:

Bahçe**de de** masa var
Çocuklar oda**da da** oynayabilir
Koridor**da da**, ama sınıf**ta da** pencere var.

Artık yukarıda kullanılan ‘Dilbilgisi’ başlığını da daha iyi anlamış olmalısınız - ‘**de’ de dert dilde!** Bu ‘de’leri sınıfta tartışınız, ayırt ediniz… ve artık yanlış kullanmayınız!

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:21 PM Page 127

Azınlık Birinci İlkokulu (İdadiye), Komotini

On Altıncı Ders

Günlük Hayatımız - Tatlı Anlarımız

Hayatımıza tat veren bazen önemsiz görünen küçük olaylar olabiliyor. Yıllar geçince o sıradan anların anlamı da bir başka oluyor. Bunca günlük olay arasında bir ikisi aklımızda kalıyor ve bunlar geçmişimizin tuzu biberi oluyor.

Burada dört yazı bu tür 'küçük' sayılabilecek olayla ilgili. Ancak dikkatle okuyunca hayatımızın belki en anlamlı olaylarındandır bunlar. Birinci yazı çocuk yaşta yaşanan bir sevgi olayıdır. İki genç arasında yaşanan bu olay, ne denli alışılmış görünse de bu deneyimden geçenler tarafından hep hatırlanacak bir tatlı olaydır.

Şiir de bir bekleyişi dile getiriyor. Suya susamış toprak gibi bekleyen bir insanın şiiri...O an ozan için öylesine anlamlı olmuş ki sonunda bu şiir doğmuş.

Bir resim sergisi belki dünyayı sarsan bir olay değildir, ama insanların sanatla ilgilenmeleri, bu sanat olayının toplum içindeki birleştirici işlevi, gazetede haber olması ... işte bütün bunlar günlük yaşamımızı oluşturan küçük ama varlığımıza anlam veren olaylardır.

Bir gezi de büyük olay değildir. Ama bazen unutulmaz bir deneyimdir. Yazar neden gezi anılarını yazma gereğini duymuştur? Herhalde her anından farklı ve önemli bir mutluluk duymuş olduğu için. İşte, bir ilk aşk, elimizde çiçeklerle bir bekleyiş, heyecanla katıldığımız bir resim sergisi, bir gezi, bütün bunlar oluşturuyor günlük yaşamımızı. Bütün bunlar kalıyor sonunda aklımızda, belleğimizde; küçük ama hatırladıkça yüreğimizin hızlı hızlı atmasına neden olan günlük olaylar.

Mustafa'ların, Emine'lerin Hikayesi

Yakalı Mustafa'yı motosikleti üstünde gördüğümde, onu sevebileceğimi anlamıştım. Onun bakışları da, hiç mi hiç ilgisiz değildi. Yaşım yaklaşık on yedi. Mustafa'ysa on sekiz.

Akşam üzerleri kapı önüne sırf onu görebilmek umuduyla çıkar olmuştum. Bu hiç aksamazdı.

Köydeki kızlar her akşam kapı önüne çıkmamı dalgaya alır oldular. 'Sen de yaktın abayı' türünden şakalardı bunlar.

Annem işkillenmekte hiç de gecikmedi. Akşam saatleri bendeki heyecan gözle görülür hale gelmişti. Kendimi gizleyemiyordum.

Babamın en kızdığı şeylerden biriydi kapı önünde sokak başında kızlarla toplanmam. Korkusu, benim saygınlığımı, kendisinin de şerefini kaybetmesiydi. Annem pek aldırmazdı. Bazı geceler ikisinin tartıştığını duyardım.

- Ne yapsın kız, köylük yerdeyiz. Arkadaşları çıkarken o nasıl evde oturur, derdi annem. Babam çaresiz susar kalırdı.

Babam akşam namazında çıkıp eve gelene dek ben, kapı önünde olurdum. Artık öyle iyi ayarlar olmuştum ki, babamın

Sorular ve Alıştırmalar

1. İki gencin arasındaki bu sempati ve sevgi ilişkisi çevrelerinde hem anlayış hem de çekingenlikle karşılanıyor. Bu ilişki hem normal hem de dikkat edilmesi gereken bir olay olarak anlatılıyor. Bu durumu gösteren cümleleri bulunuz ve sınıfta bu çelişkili durumu konuşunuz.

uzaktan duyulan ayak sesleriyle, Mustafa'nın yüzüne kapının kapanması bir olurdu. O da motosikletinin anahtarını çevirip gözden kaybolurdu. Babam farkına varır, ancak belli etmezdi. Beni kırmaktan çekinirdi. Bursa'ya gelin giden ablamdan sonra umudu beni memlekette kalacak bir gençle evlendirmek, torunlarını hiç değilse haftada bir kez görebilmekti (...)

Şükran Raif
Şafak, 26, Haziran 1992

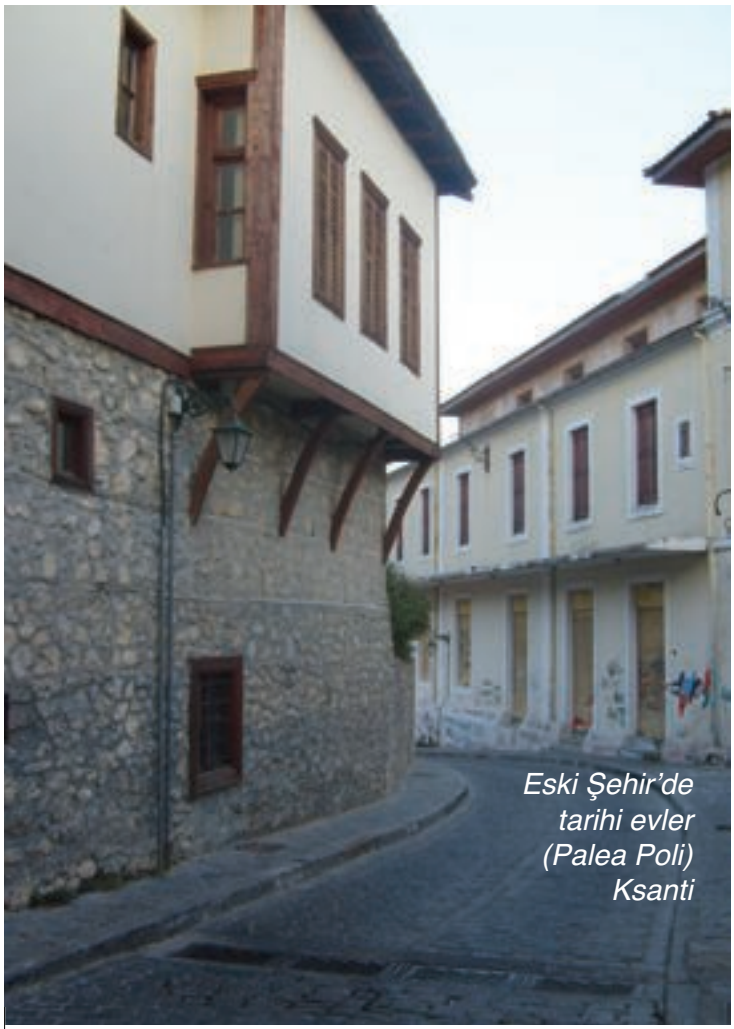

Eski Şehir'de tarihi evler (Palea Poli) Ksanti

Davet

Elimde çiçekler,
Bekliyorum.
Acele et.
Çatlamış bir toprağım,
Yağmura hasret.

Ferruh Mehmet Pazvantoğlu
Şafak, Kasım 1990

Sorular ve Alıştırmalar

2. Şiirde, bekleyen insan toprağa benzetilmiş. Ama susuzluktan çatlamış bir topraktır bu. Bu benzetmeyi siz sürdürün (devam ettirin). Toprak suya kavuşunca ne olacak? Toprağa su verilince ne olur? İşte şiir denen yazı türünün gücü de burada: şiir ilk elde söylediğinden çok daha fazlasını dile getirir aslında. Şiiri ve gücünü sınıfta tartışınız

Füsun Suka ve Öğrencilerinden Resim Sergisi

Ressam Füsun Suka ve öğrencilerinin resim sergisi 25 Nisan Çarşamba günü Papanikolau Kültür Merkezi'nde açıldı. Sergide Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği Resim Kolu sorumlusu Füsun Suka ve öğrencilerinin eserleri sergilendi. Papanikolau kültür merkezindeki sergide 15'i Yunanlı olmak üzere 47 öğrencinin 250 eseri yer aldı.

Serginin açılışında konuşan Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği Başkanı Cemil Kabza sergide dil, din ve ırk ayrımı gözetmeksizin azınlık ve çoğunluk çocuklarının eserlerini bir arada görme fırsatının olduğunu belirterek 'Bu sergide Andreas'ların, Sema'ların, Katerina'ların, Nazmi'lerin dostluk ve kardeşlik için birlikte fırça salladığı eserleri bulacaksınız.' dedi. Kabza, Gümülcine Belediye Başkanı Koçakis'den derneğin resim çalışmalarının rahatlıkla sergileneceği bir yeri tahsis etmeleri talebinde de bulundu.

Derneğin Resim Kolu sorumlusu Füsun Suka sergiye katılan herkese teşekkür ederek, her yıl olduğu gibi bu yıl da öğrencileriyle birlikte resim aracılığıyla sanatın güzelliğini ve birleştiriciliğini yaşamanın mutluluğu içinde olduklarını söyledi.

Ozan Ahmetoğlu

Gündem Gazetesi, 4 Mayıs 2007

Sorular ve Alıştırmalar

3. Burada bir gazete haberi okuyorsunuz. Günlük hayatımızda bu tür haberlere belki fazla önem vermeyiz. Oysa bu kısa haberde öylesine çok anlam verilebilir ki! Bir çok gencin katıldığı resim sergisi onlar için çok önemli, belki hayatlarının en önemli olayıdır: sanat eserlerini topluma sunuyorlar! Bu anı heyecanla beklemişlerdir aylarca. Sonunda sevinmişler ya da hayal kırıklığına uğramışlardır. Bu olaya Gümülcine'nin Belediye başkanından dernek başkanlarına bir çok kimse katılmıştır.

Sizce bu olayın başka bir önemi daha var mı? Azınlık ve çoğunluk denen toplum kesimleri açısından bu soruyu cevaplandırmaya çalışınız.

Keşana Doğru

Keşan, önce Haldun Taner'in ‘Keşanlı Ali Destanı’nı, sonra da Ksanthi (İskeçe) - Portolagos yolu üzerindeki Nea Kesani köyünü çağrıştırıyordu bana. Yeni Keşan. Türkiye'deki Keşanla bir ilgisi olsa gerek. Belki Türk-Yunan mübadelesinde Keşan'dan gelen Rum muhacirler tarafından kurulmuş bir köy olabilir. Belki de hiç ilgisi yok.

Ağustos'un on sekizi. Sabahın erken saatlerinde yoldayız. İlk kez taksi ile yolculuk yapıyorum Türkiye'ye. Yıllar boyu gümrük kapılarında saatlerce beklemekten usanmışım. Sapçı Dedeağaç (Aleksandrupolis). Hep bildiğimiz yollar. Yıllarca git-gel, git-gel; her yanını, her dönemecini bellemişim. Radyodan Yunanca haberleri dinliyoruz. Haberlerin ağırlık noktasını Irak'ın Kuveyt'i işgali üzerine gelişen olaylar oluşturuyorlar. Şoför arada soruyor: ‘Bu Saddam Hüseyin ne yapmak istiyor?...’ ‘Bilmem’ diyorum, ‘işler o kadar karmakarışık ki, doğru bir yanıt vermek zor. Tehlike büyümesin de!’ ...

Dedeağaç'a (Aleksandrupolis) varırken güneş doğuyor. Yuvarlak, kıpkızıl bir kor parçası. Her taraf dingin. Sabah mahmurluğunu dağıtan kadınlar pencerelerden bakıyorlar caddeye. Caddelerde insan az. Biraz önce yolun sağında şarap festivalinin yapıldığı yerden geçtik. Tam yirmi yıl olmuş. Kimlerle gitmiştik? Bir-iki kişinin dışındakileri hatırlamıyorum. Ama yine de bir şeyler kalmış bende. Rengarenk ışıklar, mutlu olduklarını sandığım insanlar, her yandan gelen şarkılar... Bende daha çok kalan ne? Kızıma getirdiğim küçük bir cam bardak. Nasıl sevinmiş, ne kadar mutlu olmuştu! Ya ben? Ben az mı mutlu olmuştum onun sevindiğini görünce?

Sorular ve Alıştırmalar

4. Siz hiç geziye çıktınız mı? Örneğin siz de Kipi-İpsala üzerinden hiç Türkiye’ye gittiniz mi? Bir ev ödevi olarak bir gezinizi yazınız. Bu gezide sizi etkilemiş olan deneyimlerinizi anlatınız. Eğer henüz hiçbir geziye çıkmamışsanız, hayali olarak böyle bir geziyi anlatınız.

Kuraklık her yerde. Rençper hep aynı. Su olan her yerde bir yeşillik, bir canlılık. Gittikçe hududa doğru yaklaşıyoruz. Büyük beklerin yağdırdığı su, mısır tarlalarını orman gibi yapmış. Yemyeşil, boy atmış mısır tarlaları uzayıp gidiyor.

Arabada bizden başka daha iki kişi var. Bir öğrenci, diğeri komşu köylerden bir kadın. Yolda ısınıyoruz birbirimize. İstikamet bir, dertler bir. Derken Kipi Gümrük Kapısı'na gelmişiz bile. Şoför aldı pasaportları, polise götürdü, birazdan döndü. 'Tamam.' Arabadan inmenize gerek yok. Biraz ilerde gümrük kontrolü. 'Kaç çanta, kaç valiz var?' Cevap veriyoruz. 'Döviz?' 'Bu kadar Alman Markı.' 'Endaksi.' Ne kadar kolay. Gidip, gümrük satış mağazasından bir şeyler alıyoruz. Hediyelik. Köprü beş on metre ötemizde. Kipi-İpsala gümrük kapılarını birbirine bağlayan; onları birbirinden ayıran. Köprüden ağır ağır geçiyoruz. Susuz Meriç altımızda. Yunan ve Türk bayrakları karşılıklı dalgalanıyor, birbirlerini saygıyla selâmlıyorlar sanki.

Rahmi Ali
Gezi Notları, Şafak, 9, Ekim 1990

Dilimiz, Dilbilgimiz

Ünlülerin (seslilerin) uyumu

Ana dili Türkçe olanlar farkında olmadan dillerini 'doğru' kullanırlar. Dilin kurallarını yerinde kullanırlar, kuralların varlığından farkında bile olmadan. Hiç okula gitmemiş bir insan bile 'çoğulu' kullanırken bir kelimeye 'ler' mi yoksa 'lar' mı ekleyeceğini bilir ve seçimini doğru yapar: okullar der örneğin, okuller demez.

Biz burada genellikle bildiğiniz ve doğru kullandığınız, ama bu alanda kuralların var olduğunu belki bilmediğiniz bir konuya değineceğiz: Sesli (ünlü) hecelerin uyumunu.

Sesli harfler iki gruba ayrılırlar

İnce/ön sesliler: **e, i, ö, ü**

Kalın/arka sesliler: **a, ı, o, u**

Türkçe'de bir kelime ince sesli ile başlıyorsa öteki sesliler de ince olur; kalın ile başlıyorsa ötekiler de kalın olur. Örneğin: güzel, iyi, erken, erkek, kuzu, tomurcuk gibi. Bu kelimelere ekler geldiğinde de ses uyumu uygulanır, ekler son heceye uyar: erkekler, kuzular, güzeller, kuzucuk gibi.

Ancak seslilerin uyumuna aykırı durumlar da vardır. Bazı Türkçe kelimeler zamanla çeşitli nedenlerden değişiklere uğramışlardır: elma, kardeş, şişman gibi. Yabancı kelime olup Türkçe'ye giren kelimelerde de seslilerin uyumu görülmeyebilir. Metro, tiyatro, sinema, idare, kitap, rüya gibi. Birleşik kelimelerde ses uyumu görülmeyebilir: kitapevi, yurtiçi, bilgisayar gibi.

Bunun dışında bazı 'ekler' de ses uyumundan bağımsız hareket ederler. Bunlar şunlardır: -ken, -ki, -daş, -imtırak, -leyin. Şöyle deriz örneğin: uyurken, akşamki, dindaş, yeşilimtırak, sabahleyin gibi.

Sesliler uyumunun uygulanmadığı başka durumlar da vardır. Arapça'dan Türkçe'ye geçen ve son hecesinde ince bir 'a' harfinin bulunduğu kelimelerde, ekler ses uyumuna uymaz: saatin, harpler, harfler, idraksiz gibi. Bazı yabancı kelimelerin son harfi 'l' (ince 'l') olduğundan sesliler uyumu her zaman kullanılmaz. Bazen bu kelimeler iki türlü ek alırlar: mahsulun - mahsulün, petroldan – petrolden, skandallar – skandaller gibi. Ama kimi zaman da ses uyumu uygulanmaz: rolü, haller gibi.

Bütün bunlardan çıkarabileceğimiz bir sonuç, kurallara karşın, dilin kendi dinamizmi yüzünden uygulamaların çeşitlilik sergilediklerdir. Aslında dilimizi kurallara göre konuşmayacağız, konuştuktan sonra kuralları saptamaya çalışacağız.

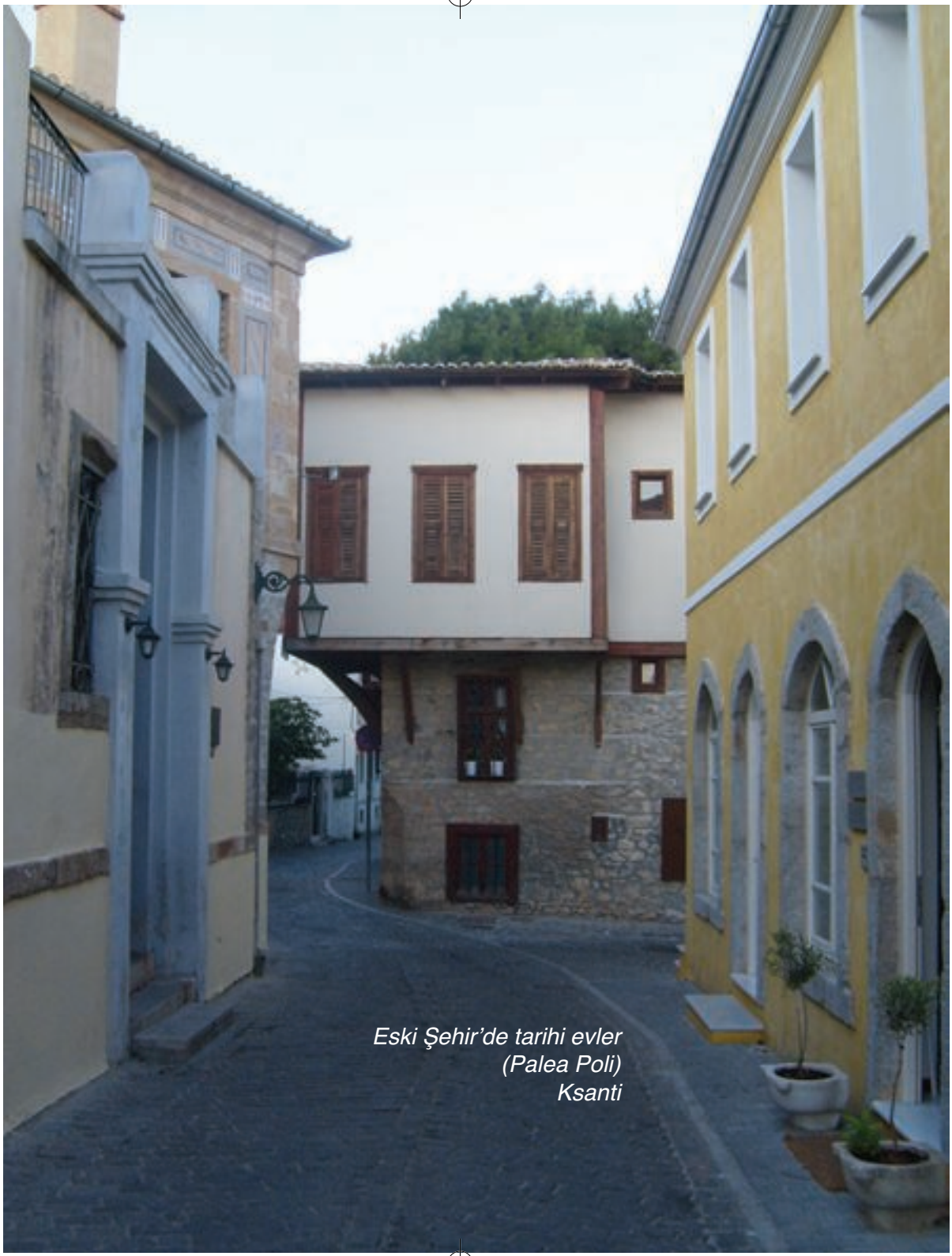

Eski Şehir'de tarihi evler
(Palea Poli)
Ksanti

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:22 PM Page 138

On Yedinci Ders

Günlük Hayatımız – Tatsız Anlarımız

Günlük hayatımızda, maalesef, üzücü ve bizi mutsuz kılan olaylar da var. Hayatın bu zor yanına da hazırlıklı olmalıyız. Bazı tatsızlıklardan kaçınmamız kolay değildir. Hastalıklar, bazı başarısızlıklar, kazalar gibi olaylardır bunlar. Bazen, dikkatli olursak bu tatsızlıkların risklerini azaltabiliriz. 'Kaza geliyorum demez' diye bir laf vardır, örneğin. Oysa bazı kazalar 'geliyorum' diye bağırır ama biz duymazlıktan geliriz: bisikleti, motosikleti, otomobili riskli bir biçimde kullanırız. Sonra da 'Bak hele şu aksiliğe! Olacak şey mi! Kaza olmuş!' deriz.

Aşağıda hiç de hoş olmayan olayları dile getiren metinler var. 'Tazminat' yazısı trajik bir sonu, onarılamaz bir kaybı dile getiriyor. Gazete haberi ise, dikkatsizliğimizin sonuçlarını hatırlatıyor. Bunları izleyen üç şiir sıkıntılı anları, çeşitli nedenler yüzünden doğan üzüntümüzü dile getiriyor.

Tazminat

Gemilere çalışmaya gideceğim de gideceğim diye tutturmuştu. On altı yaşındaki oğlunun bu üstelemesi karşısında da çok dayanamadı, 'varsın gitsin' dedi, dilinin ucuyla. Kendisinden başka sonra bir de anasını razı etmeyi üstüne aldı. Aradan beş ay geçti, üç mektubunu aldılar, dör-

Sorular ve Alıştırmalar

1. Bu yazıda bir can kaybı ile para ilişkisi de gündeme geliyor. Ölen bir işçi için bir şirket 'tazminat' ödüyor. Baba ise en azından bir mezara sahip olmaya çalışıyor. Para bu baba için nasıl bir işlevi oluyor? Bunu sınıfta tartışınız. Siz bu parayı ne yapardınız? 'Evlat acısı' lafını hiç duymuş muydunuz? Bu söz ne demektir?

düncüsü kara haber oldu. Bir gün şirketten biri geldi. ‘Oğlunuzun cesedi bulunamadı. Ortaklığımız bu durumlarda öngörülen yirmi bin drahmilik tazminat vermeyi kararlaştırdı size.’ Çıkarıp zarf içinde bir deste para uzattı önüne.

Akşamüstü karısına bir şey söylemeden mezarlığa gitti, orada bir çukur kazdı, içinde para destesinin bulunduğu beyaz zarfı çukura gömdü, diz çöküp ağladı. Ve orasını artık oğlunun mezarı belledi: Yalnız kendisinin bildiği.

İbram Onsunoğlu
Öğretmen, Ocak 1976

Komotini şehir meydanı

Bu yıl 1 Mayıs ‘hafif’ atlatıldı.

Rodop ilinde bu yıl ‘1 Mayıs’ kutlamaları havanın güzel olması nedeniyle on binlerce insanın kırlarda kutlamalara katılmasına neden oldu. On binlerce insan kırlarda eğlenirken neyse ki diğer yıllara oranla kutlamalar bu yıl trafik kazalarıyla kana bulanmadı. Deyim yerindeyse bu yıl ki ‘1 Mayıs Bahar Bayramı’ kutlamaları Allah’tan ‘hafif’ atlatıldı.

Rodop ilinde 1 Mayıs Salı günü meydana gelen üç motosiklet kazasında, 3 kişi hafif yaralandı. İlk kaza öğle üzeri 13.45 te Maronya-Agios Haralambos (Hacılar köyü altı sahili) sahil yolunun 3üncü kilometresinde meydana geldi. 43 yaşındaki bir bayanın kullandığı otomobil 33 yaşında bir kişinin kullandığı motosikletle burun buruna çarpışması sonunda meydana geldi. Kazada motosiklet sürücüsü hafif şekilde yaralanırken tedavi için Gümülcine Devlet Hastanesine kaldırıldı.

Kazayla ilgili soruşturmayı Kuşlanlı polis karakolu sürdürüyor.

İkinci kaza saat 20.30 sularında Gümülcine-Yanıköy karayolunun 4üncü kilometresinde meydana geldi. 51 yaşlarındaki bir kişinin kullandığı motosikletin kayarak yoldan çıkması nedeniyle motosiklette bulunan 25 yaşlarındaki ikinci kişi hafif şekilde yaralandı. Kazada yaralanan kişi Gümülcine Devlet Hastanesine kaldırıldı. Kazayla ilgili soruşturmayı Gümülcine Trafik Şubesi yürütüyor.

Günün son kaza haberi ise Yabacıklı-Payamdere karayolunun 6ncı kilometresinden geldi. Saat 22.00 da meydana gelen kazada bir kişi hafif yaralandı. Kaza, 24 yaşlarındaki bir gencin kullandığı motosikletin yoldan çıkıp devrilmesi sonunda meydana geldi. Yaralı motosiklet sürücüsü tedavi için Gümülcine Devlet Hastanesine kaldırıldı. Bu kazayla ilgili soruşturmayı ise Sirkeli Polis karakolu sürdürüyor.

Ahmet Davut
Olay gazetesi, 2 Mayıs 2007

Yazmak

Bir gün döner elbet,
Seni bırakıp gidenler.
Elbet bir gün biter,
Hasret çektiren gurbet.

Gün gelir unutursun,
Çektiğin bütün dertleri.
İşte o zaman bulursun,
Nehrin suyunda akıp gidenleri.

Bir vakit şiir yazarsın,
Sevdiklerinin anısına.
Belki de bir şarkı yaparsın,
O unutamadığın kadına (…)

Ahmet M. Ahmet
Şafak, Mart 2003

Sorular ve Alıştırmalar

2. Bu dersin giriş bölümünde ‘risk’ sözü geçiyor. ‘Risk’, ya da ‘riziko’, ‘zarara uğrama tehlikesi’ olarak tanımlanır. Aslında risk, ihtimaller ile (olasılık ile) ilişkilidir. Tehlikeyi artıran bir tutum izlerseniz zarara uğrama riski de (ihtimali de) artar. Bu mutlaka zarara uğrayacaksınız demek değildir ama ‘risk’ artıyor – yani ihtimaller artıyor. Toplum olarak riskleri artırınca da o toplum mutlaka daha çok ‘kaza’ yapar. Bu kaçınılmazdır. Bu risk farkı yüzünden de, örneğin İngiltere’de Yunanistan’a kıyasla araba kazaları on kere daha azdır.

Sınıfta kaza riskini artıran davranışlardan örnekler bulmaya çalışın.

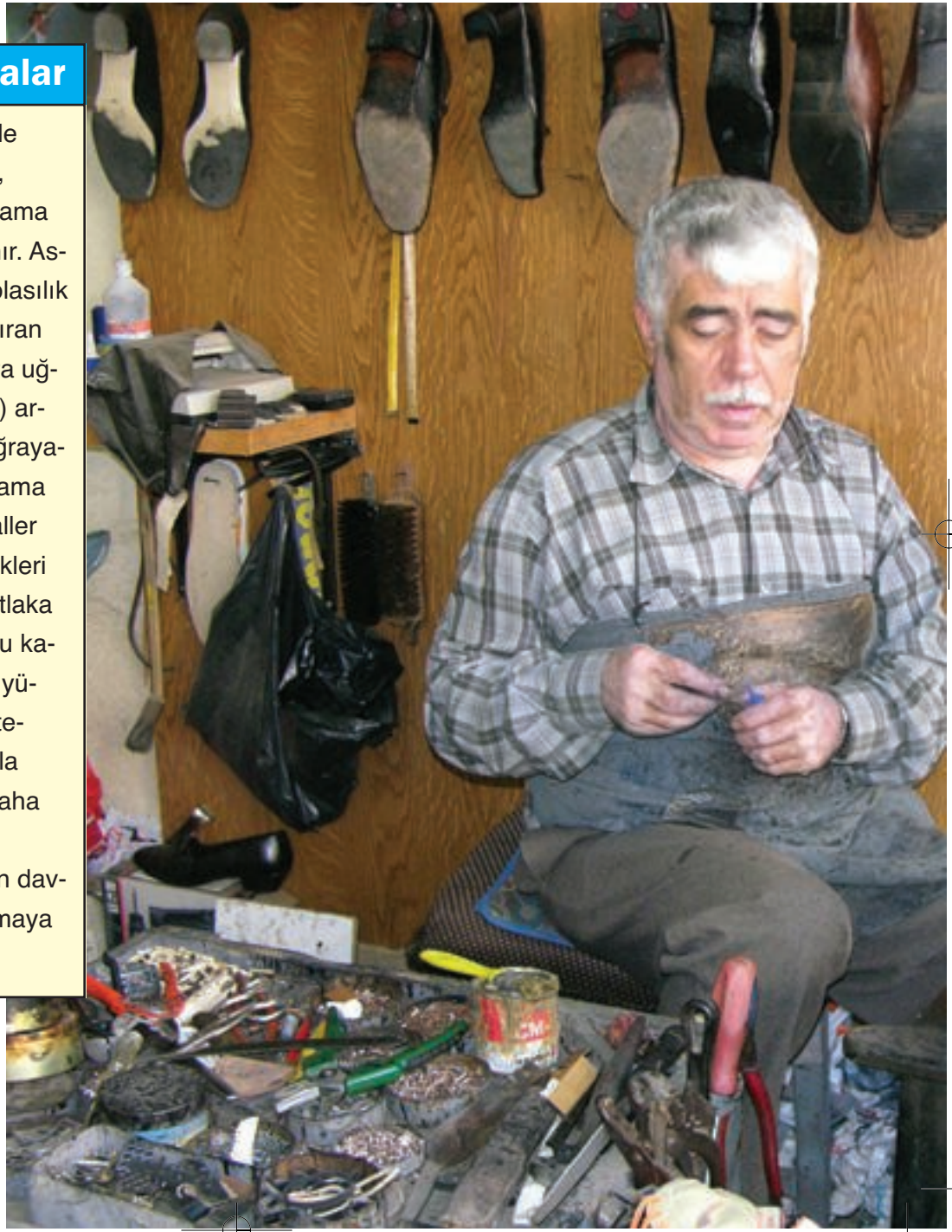

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:22 PM Page 143

Gözlerim

Benim gözlerim; anam!
Kimi dolmuş nemli
Dökmek ister hicranı...

Benim gözlerim; anam!
Kimi susuz kalmış, çorak,
İçmek ister hicranı...

Benim gözlerim,
Gözlerim anacığım!
Dört mevsim gibi...

Abdurrahim Dede

Kara Bulutlar

Güneşlerimi,
Kara bulutlar kapladı...
Yağmurlar altında
Islandım...
Sırılsıklam...

Ayşe Hakkı
Şafak, Ağustos 1995

Sorular ve Alıştırmalar

3. Yukarıdaki üç şiir elemden, sıkıntıdan, üzüntüden söz ediyorlar. Bu mutsuzluğu ifade eden söz, cümle, benzetme ve imajları bulunuz ve sınıfta tartışınız. Hangileri daha başarılı?

Dilimiz, Dilbilgimiz

Ünsüzlerin (sessizlerin) uyumu

Önceki iki derste ünsüzlere ve ünlülere, ses uyumuna ve eklerle oluşan bazı değişikliklere değinmiştik. Konuyu biraz daha deşelim.

Ç, t, k, p ünsüzleriyle biten bir kelimeye ünlü ile başlayan bir ek getirildiğinde **ç, t, k, p** harfleri değişir ve c, d, ğ, b olur:

Haç – hacın, sütlaç – sütlacı, yurt – yurdu, kanat – kanadı, eşek – eşeği, çiçek – çiçeği, şurup – şurubu, kitap - kitabı

Ç, f, h, k, p, s, ş, t ünsüzleriyle biten kelimelere **d, c, g** ile başlayan bir takı geldiğinden, bunlar t, ç, k ünsüzlerine dönüşürler.

Haç/da – haçta, üç/gen – üçken, karargah/da – karargahta, tarak/cı – tarakçı, küp/cü – küpçü, konuş/gan – konuşkan, süt/cü – sütçü

Anadili Türkçe olan kimselerin bu kuralları bilmeleri şart değildir çünkü konuşurlarken bu değişiklikleri zaten otomatik olarak yaparlar. Ama yazı yazarken bazen tereddüt edebilirler ve (gerekli değişikliği yapmayarak) yanlış yazabilirler. Bu kuralları bilmenin yararı daha çok yazı yazarken belli olur.

Çınar Camii,
Ksanti

On Sekizi nci Ders

Günlük Hayatımız – Okullarımızdan Sahneler

Öğrenciler için en yaygın 'günlük hayat' herhalde okul çevresindedir. Okulla ilgili, yaşamla ilgili bazı sahneleri aşağıda önce bir oyun (piyes) aracılığı ile veriyoruz. Böylece hem 'oyun' denen sanat türü ile tanışıyoruz hem de oyunun bu sahnesinde kullanılan yerel ağzı da görüyoruz. İkinci metin Tevfik Hüseyinoğlu'nun Meslek Borcu adlı romanından bir bölüm. Roman, öğrenci, aile ve öğretmen arasında seyreden olaylar üzerine kurulu.

Kafe-Piyasa

(2 perdelik oyun) 3. Sahne: İngilizce Kursuna Gidenler

Fatma, Hatice, İbo, İrfan, Fevza, Neriman, Cavide

Şahneye 3 kız girer: Fevza, Neriman, Cavide. Ellerinde birer ikişer İngilizce kitabı, defter ve kalemliklerle, İngilizce kursuna giderler. Kursa giderken de yollarının üstünde olan piyasa yerinden geçerler. Giyimleri normal gündelik giyimdir: Kot pantalon, hafif ceket.

İrfan: Ooo! Kızlar, nereye böyle?

Hatice: Selam kızlar! Nereye büle yav?

Fevza: İngilizce kursuna gidiyoruz!

Hatice: Pek erkencisiniz be yav!

Neriman: Bugün bi imtihan yapacaklar da, ondan erken gidelim dedik. Hani bir yer tutarız diye.

Cavide: Sınav zamanı arka sıraları tutmak için erken gitmek lâzım be aretlim!

İrfan: Niye be Cavde? Kopya mı yapacânız da arkada oturmaya gidiysiniz?

Cavide: Hayır be İrfan; ama ne olur ne olmaz! Hani erken gidelim de en arka sıraya oturalım diye erken gidiyoruz.

Hatice: Niye arkada oturuysunuz canım? Sınavlarda arkada mı oturuluy? İnsan arkada oturunca daa mı iyi imtihan oluy?

Neriman: Hayır be Hatice'cim, ama, işte, arkada oturmak daa bir rahatlatıyor insanı.

İrfan: Valla ben de en arkada oturuydum hep ilkokulda! Ama sonra sonra okuyamadım be Neriman! Sakın a siz de arkada otura otura İngilizce'de zorlanmayasınız?

Fevza: Hayır be İrfan! Olur mu öyle şey? Senle ben aynı şey miyiz! Ama, işte, insan biraz zorlanıyor işte...

İbo: Eee, ne kazacânız bu İngizce davasıyla? Bi sürü insan gidiy ama ne işe yarıy ben pek anlamadım bi türlü?

Neriman: Yaramaz olur mu be İbo?

İbo: Ne ise yarıy kız Neriman? Faynk fink fonk! Bi şey anlaşılmıy ki?

Neriman: Bi kere o dediğin faynk fink gibi şeyler yok İngilizce'de!

İbo: Neler var be Neriman?

Neriman: Nasıl anlatayım ki? Bak, meselâ, sen ve ben nasıl konuşuyorsak, birbirimizi anlıyorsak, İngilizce ile de İngilizler öyle anlaşıy.

İbo: İngiliz mi olcan? İngiltere'ye mi gidecen?

Neriman: İngiliz olma niyetim yok be İbo! Ne biçim lâf o öyle? Ama belki ilerde İngiltere'ye okumaa giderim! Babam gönderirse tabii ki!

İbo: Vay be!

Neriman: Vay be ya! Ama, sorma, zor iş iste. Sabah okul! Akşam İngilizce! Bir de matematik kursu! Bazı günler de başka kurslar... Sorma, sorma...

İbo: Şaka bi tarafa da sizin öğrencilik de zor iş be...

Neriman: Zor iş valla! Bi o kurstan bi o kursa! Akşam eve gidene kadar çalış çabala!

İrfan: Kafayı yemeyin ama bu kadar çalışmakla!

İbo: İşiniz zor be güzelim! Kolay gelsin valla! (…)

Cavide, Neriman, Fevza: Eee, hadi bize müsâde, biz daha fazla kalmayalım!

İbo: Güle güle! İmtihanınızda başarılar!

İrfan: Kolay gelsin!

Fatma: Kolay gele kızlar!

Hatice: Kolay geleyin!

Kızlar sahneden çıkarlar.

Mehmet Dükkâncı
Şafak, Temmuz 2001

İdadiye İlkokulu öğrencilerinin resmi geçit töreni

Sorular ve Alıştırmalar

1. Yukarıdaki metin, özellikle de oyun olduğu için diyaloglara dayanıyor. Konuşmaların ön plana çıktığı bu satırlarda yazar 'konuşmaya' ve hele yerel konuşmaya önem vermiş. Siz 'yazıldığı gibi' olmayan ifadeleri bulunuz ve bunların listesini yapınız. Örneğin yazının hemen başında Hatice'nin 'Selam kızlar! Nereye büle yav?' dediğini okuyoruz. Ne demek 'büle yav'? Yazar 'Nereye böyle yahu?' dediğimizi, ama aslında bazen hızlı konuşmada bunun 'büle yav' diye işitildiğini söylemek istiyor. Neriman'ın da 'bi imtihan' dediğinde 'bir imtihan' (bir sınav) demek istediğini anlıyoruz. Listeyi sınıfta hep beraber zenginleştirmeye ve tamamlamaya çalışın.

2. Metinde gençler sınıfta önde ya da arkada oturma olayını tartışıyorlar. Siz sınıfta önde mi yoksa arka sıralarda mı oturmayı yeğlersiniz? Neden? Bu söylenenlere ne derecede katılıyorsunuz?

Meslek Borcu

Haziran sıcağı sabahın erken saatlerinde etkisini göstermeye başlamıştı.

Okulun koridorunda ilerlerken eski tahta döşemenin üstüne demir başlı mantarlar gibi çıkmış olan çivilere takılmamak için dikkatli yürüdüğüm halde yine ayağım çivilere takıldı ve tökezledim. Ellerindeki kitaplara son bir kez göz gerdirmekle sınav heyecanını yatıştırmaya çalışan öğrencilerin gülüşmeleri, daha dikkatli yürümeme bir uyarı niteliğindeydi.

Sınıfa girdim. Öğrencilerin koşuşturmalarından kalkan toz bulutu bütün sınıfı kapladı. Konuşmalar kesildi, birbirine karışan seslerin gürültüsü sessizliğe dönüştü.

Ön sırada oturan Engin, klâsik soruyu yöneltti:

'Sorular kolay mı Hocam?' Ben de klâsik yanıtı verdim:

'Evet, kolay,' dedim

Sorular, çalışan öğrencilere samimi bir dost, çalışmayanlara da gemiyi batıran hırçın dalgalar gibi gelmişti. Öğrencilerin yüzlerinde okunan buydu.

Açık pencereden okulun bahçesine baktım. Çocukların sınavdan çıkmasını bekleyen anneler, babalar, dedeler… bu insanlar fiziksel yorgunluktan duydukları mutsuzluğu çocuklarının başarılarını görmekle mutluluğa dönüştürmek isteyen, kırda bayırda yorulmuş, yıpranmış insanlardı çoğu.

İçi içine sığmayan, hayat sevinciyle dolup taşan öğrenciler sınavlardan çıkmaya başlamışlardı.

Ön sıralara doğru ilerledim. Engin'in yanında durdum. Engin neşeliydi, seri bir şekilde yazıyordu. Kâğıdına bir göz attım, yazdıkları doğruydu. Güven dolu bir gülümsemeyle bana baktı. Alnında ve yanaklarında ter damlacıkları belirmiş, yüzü kızarmıştı.

'Sorular zor değil Hocam, yirmi alırım,' dedi.

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:22 PM Page 152

‘Aferin,’ dedim, başını okşadım.

Engin gayet rahat ve neşeyle sınav kâğıdını masanın üstüne koyarken:

‘Kâğıdıma yirmi vermenizi bekliyorum,’ dedi ve yüzüme bakarken bir de göz kırptı.

‘Not verilmez alınır, hak ettiysen alırsın,’ dedim. Engin kapıdan çıktıktan sonra, futbol sahasında koşarmış gibi koridoru arşınladı, gitti…

Tevfik Hüseyinoğlu
(sayfa 109 ve 110)

İdadiye İlkokulu öğrencilerinin resmi geçit töreni

Sorular ve Alıştırmalar

3. Bu metinde de öğrencilerden söz ediliyor. Ama ne kadar farklı öğrenciler! Engin çok iyi bir öğrenci! Soruları kolay buluyor ve tam not alacağını söylüyor. Engin – dikkat ettiniz mi? - ön sırada oturuyor. İdealdir o, yani anne ve babamızın ve öğretmenlerimizin olmamızı istedikleri gibi bir öğrenci gibidir Engin. Size hangi öğrenci daha 'gerçekçi' geldi? Gerçekçilik ya da 'realizm' olayları ve insanları (karakterleri) 'gerektiği gibi' değil, 'oldukları gibi' göstermeye çalışan edebi yaklaşımdır. Çağdaş ve başarılı roman, öykü ve oyunlarda kahramanlar 'iyi' ve 'kötü' diye de ayrılmazlar: hayatta olduğu gibi insanlar çok yanlı ve çetrefildirler. Yani hem olumlu yanları hem de olumsuz yanları oluyor. Aslında bütün insanlar da öyledir: iyi yada kötü değiliz. Siz kendi iyi ve pek de iyi sayılmayacak yanlarınızı biliyor musunuz? İnsanın bu yanlarını bilmesi bir olgunluk işaretidir. Kendini bilmesi büyük meziyettir. Kendinizi düşünün ve kendi iyi ve zayıf yanlarınızı tespit etmeye çalışın. Ama bu 'alıştırmayı' kendi başınıza yapın ve sonucu kendinize saklayın. Bu bilgi sizin özel hayatınızla ilgili olduğu için kimseyle paylaşmaya mecbur değilsiniz ve kimse sizi bu konuda zorlayamaz! Ama kendinizi bilmekte de büyük yarar vardır.

Dilimiz, Dilbilgimiz

Konuşma ... ve dinleme

Güzel, düzgün ve hele anlaşılır olan konuşma bir yetenek işi değil, eğitim meselesidir. Konuşma okullarda öğretilmelidir. Ancak bizim okullarda sınıflar çok kalabalık olduğundan öğrenciler okulda ve ders sırasında çok az konuşurlar. Sonuç olarak hayata atıldıklarında düzgün, anlaşılır, öz ve etkili konuşmasını pek öğrenmezler.

İyi konuşmanın şartları var. En başta konuşurken sesinizin işitildiğinden emin olmalısınız. Siz konuşurken dinleyenler size doğru eğiliyor ve yüzlerini buruşturuyorlarsa bir ihtimal sizi iyi duyamıyorlar demektir. Sesiniz gür çıksın, yüksek sesle konuşun. Bir guruba konuşurken iyi bir ilke, en uzağınızdaki insana konuştuğunuzu ve bu adamın da pek iyi işitmediğini varsaymanızdır. Oysa bazı kimseler bir guruba konuşurken en yakınlarındaki adama bir şeyler fısıldar ve bu adamın kulaklarında da kulaklık olduğunu varsayar!

İkinci ilke, öz ve kısa konuşmanızdır. Kimseyi tekrarlarla yormaya hakkınız yoktur. Gereksiz laflardan kaçının. Örneğin ‘ben şimdi size bir şey söylemek istiyorum’ demek gereksizdir. Ya da uzun uzun merhabalar, ‘burada bulunmaktan çok memnunum’ gibi ve herkesin kullandığı sözler yorucudur. Ne diyecekseniz ‘önsöz’ ile başlamadan hemen söyleyin. Bazen birileri uzun uzun konuşur, hikayeler anlatır, geçmişte başına gelen bir olayı anlatır, vb. Dinleyiciler uyuklamaya başlar, sonunda biri çıkar ‘yani, siz ne demek istiyorsunuz?’ diye sorunca da – hayrettir – ‘ben bu öneriye karşı olduğunu söylemek istiyorum’ der! İşte, siz bunu en başta söyleyin! Belki başka söyleyecek bir şeyiniz yoksa da başka bir şey söylemeyin.

Konuşma adabı diye bir şey de var. Söz kesmeyin! Yöremizde pek değil ama, başka ülkelerde böyle bir davranış ayıp sayılmaktadır. Bırakın karşı taraf sözünü bitirsin. Zaten hep birlikte konuşmaya başlayınca, toplu ve toplam olarak çok daha fazla konuşmuş oluruz, ama pek bir şey de dinleyemediğimiz için diyalog (karşılıklı konuşma) açısından tam bir başarısızlığa uğrarız. Herkes kısa konuşursa zaten söz kesmeye de gerek kalmaz.

Sözünüzün kesildiği, konuşma sırası size bir türlü gelmeyen çevrelerde konuşmaya çalışmamak da belki iyi ve onurlu bir davranıştır.

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:22 PM Page 155

Kırmahalle İlkokulu, Komotini

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:22 PM Page 156

On Dokuzuncu Ders

Günlük Hayatımız
İki Dilli olmak ve Çeviriler

Altıncı derste azınlığın eğitim sorununu ele almıştık. O derste Yunanistan'da yaşayan azınlık yurttaşlarının kendi ana dillerinden başka, ülkenin resmi dilini de bilmelerinin gereği vurgulanmıştı. Burada da bir söyleşi kapsamında yeniden eğitim ve diller konusuna değiniyoruz. Söyleşi Avrupa Birliği'nden de desteklenen bir programdan söz ediyor. Programın amacı azınlık üyelerine Yunanca'yı yabancı dil anlayışıyla daha kolay ve iyi öğretmek. Bu konuda programın baş sorumlularından biri ile – ikincisi Thalia Dragonas'tır – bir söyleşi yapılmıştı. Söyleşiden kısa bir alıntı aşağıdadır.

A. Frangudaki ile 'Müslüman Çocukların Eğitimini Destekleme Programı' (MÇEDP) Konusunda bir Söyleşi

Soru: MÇEDP nedir? Hangi ihtiyaçtan kaynaklandı ve ne zaman başladı? İçeriği ve hedefleri nelerdir?

Yanıt: Program, Mayıs 1997 tarihinde başladı. Hedefleri, ilkokuldan tüm derslerden bilgisiz olarak çıkan ve pek çoğu zorunlu ortaokulu bitirmeyen azınlık çocuklarının içinde bulundukları eğitim durumunu değiştirmek, okul aracılığıyla topluma uyumlu katılımlarını sağlamak, okul düzeyini yükseltmenin ve onlara toplumsal ilerlemenin yolunu açmak idi.

Soru: Başkalarıyla işbirliği ederken ve genel olarak yaptığınız çalışmalarda karşılaştığınız en ciddi sorunlar nelerdi?

Yanıt: Karşılaştığımız sorunlardan en zoru, her insanın beyninde mevcut olan ‘kendi grubu’ ve ‘öteki’ ile ilgili stereotipler – yani kalıplaşmış görüşler, tarafgirlikler ve genellemelerdir; kalıplaşmış görüşler ve önyargılar ki, insanların düşüncelerini ve hareketlerini yönlendirir. Pratiğin içinden şunu öğrendik: Toplum içindeki herhangi bir uyuşmazlıkta (anlayış uyuşmazlığı, çıkar uyuşmazlığı vs), eğer ‘biz’ ‘ötekilerin’ konumunu anlamaya çalışmazsak, hatta ‘ötekilerin’ bunca haksız saydığımız hakkını anlamaya çalışmazsak, çözüm bulmak imkansızdır. Bu, hem Çoğunluk, hem Azınlık, hem de biz kendimiz için geçerlidir.

Soru: Azınlıktaki eğitimle ilk tanıştığınızda izlenimleriniz ve tespitleriniz nelerdi?

Yanıt: İlk tespitler, ilk ve orta öğretimdeki öğretmenlerde eğitsel araç ve gereç ve bilgi boşluklarını gösterdi. Bir başka anadili olan çocuklar için kullanılan okul kitapları uygun değildi. Öğretmenler, Yunanca’yı yabancı bir dil olarak nasıl öğreteceklerini bilmiyorlardı, ayrıca Yunanca ve Türkçe arasındaki dilbilgisi ve sözdizimi farklarını da bilmiyorlardı. Bu yüzden çocukların nasıl bunca ‘büyük’ yanlışlar yapabildiklerini anlayamıyor ve umutsuzluğa düşüyorlardı. ‘Büyük’ yanlışların, başka bir dil öğrenmeye başlayınca kendi anadilinin kurallarının oradaki alışılagelen kullanımından ibaret olduğunu anladıklarında durum değişti. Birçok boşluk düzeltildi. İlkokul ve ortaokul için çok zengin eğitsel araç ve gereçten başka, eğitimciler için de çok zengin gereçler hazırladık.

Azınlıkça Dergisi

Kasım 2004

Sorular ve Alıştırmalar

1. Bu bir söyleşidir. Söyleşiye röportaj da denir. Söyleşinin ne olduğunu sınıfta konuşunuz. Ev ödevi olarak gazetelerden her biriniz bir söyleşi örneğini sınıfa getiriniz.

2. Yukarıdaki söyleşi bütün değildir. Burada bu söyleşiden yalnız üç soru ve bu üç sorunun yanıtları var. Söyleşide kullanılan şu terimleri sınıfta tartışınız: A) 'biz' ve 'Öteki', B) stereotip, C) önyargılar.

3. Yukarıdaki metin, doğal olarak, bir çeviridir (Çünkü bayan A. Frangudaki Türkçe bilmemektedir.) Aşağıda metnin aynı dergide yayınlanmış olan Yunanca'sı verilmektedir. Bu Yunanca metni okuyun ve iki metinden hangisini daha kolaylıkla anladığınızı kontrol edin. Hangi dili daha iyi biliyorsunuz? Bu konuda bir karar verebiliyor musunuz?

KESPEM'lerden bir görüntü, Komotini

4. İki metni kıyaslayın ve çevirinin nasıl ilginç ama zor bir iş olduğuna da dikkat edin. Ayrıca Türkçe ve Yunanca'nın sentaks (söz dizimi) açısından nasıl farklı olduğuna da dikkat edin. Örneğin şu iki cümleyi kıyaslayın:

'Program, Mayıs 1997 tarihinde başladı' *ve*

'Το πρόγραμμα ξεκίνησε το Μάιο 1997.'

Fiil cümlenin neresindedir? Fiilin yeri bu cümlelerde değişebilir mi? Metinlerdeki bu tür farkları sınıfta tartışınız.

Μια Συνέντευξη με την Α. Φραγκουδάκη
«Προγραμμα Στήριξης της Εκπαίδευσης των Μουσουλμανοπαίδων» (ΠΕΜ)

Ερώτηση: Τι είναι το ΠΕΜ; Από ποια ανάγκη και πότε ξεκίνησε, τι περιλαμβάνει και τι στόχους εξυπηρετεί;

Απάντηση: Το πρόγραμμα ξεκίνησε το Μάιο 1997. Στόχοι του ήταν να αλλάξει η εκπαιδευτική κατάσταση, στην οποία τα παιδιά της μειονότητας έβγαιναν από το δημοτικό αγράμματα σε όλα τα μαθήματα, και τα περισσότερα δεν τελείωναν το υποχρεωτικό γυμνάσιο, να επιτευχθεί η αρμονική ένταξη στην κοινωνία μέσα από το σχολείο, και να ανοίξει ο δρόμος προς τη σχολική άνοδο και την κοινωνική προκοπή.

Ερώτηση: Στις συνεργασίες σας και γενικά στο έργο σας ποια ήταν τα σοβαρότερα προβλήματα που αντιμετωπίσατε;

Απάντηση: Το πιο δύσκολο απ'όλα που αντιμετωπίσαμε είναι τα στερεότυπα, οι μεροληψίες, οι γενικεύσεις που έχουν όλοι οι άνθρωποι στο μυαλό τους για τη «δική τους ομάδα» και για τους «άλλους», στερεότυπα και προκαταλήψεις που καθοδηγούν τις σκέψεις και τις πρακτικές τους. Μάθαμε στην πράξη ότι σε οποιαδήποτε διαφορά στην κοινωνία (διαφορά αντιλήψεων, διαφορά συμφερόντων κ.ά.) είναι αδύνατο να βρεθεί λύση, αν «εμείς» δεν προσπαθήσουμε να καταλάβουμε τη θέση των «άλλων», και μάλιστα να καταλάβουμε το δίκιο των «άλλων» που βλέπουμε τόσο άδικο. Αυτό αφορά τόσο την πλειονότητα όσο και τη μειονότητα κι εμάς τους ίδιους.

Ερώτηση: Ποιες ήταν οι εντυπώσεις και οι διαπιστώσεις σας όταν γνωρίσατε για πρώτη φορά την εκπαίδευση στη Μειονότητα και τι άλλαξε στο διάστημα που μεσολάβησε και ποια πιστεύετε ότι ήταν η συμβολή του Προγράμματος;

Απάντηση: Οι πρώτες διαπιστώσεις ανέδειξαν τα κενά σε εκπαιδευτικά υλικά και γνώσεις των

δασκάλων και καθηγητών. Δεν ήταν κατάλληλα τα σχολικά βιβλία για παιδιά με άλλη μητρική γλώσσα. Δε γνώριζαν οι εκπαιδευτικοί πώς να διδάξουν ελληνικά σαν ξένη γλώσσα, επίσης δε γνώριζαν τις διαφορές γραμματικής και σύνταξης ανάμεσα στην ελληνική και τουρκική. Έτσι δεν καταλάβαιναν πώς είναι δυνατό να κάνουν τα παιδιά τόσο «μεγάλα» λάθη και απελπίζονταν. Άλλαξε αυτό, όταν κατάλαβαν ότι τα «μεγάλα» λάθη ήταν η συνηθισμένη όταν αρχίζεις να μαθαίνεις μια άλλη γλώσσα χρήση σε αυτή των κανόνων της μητρικής σου γλώσσας. Πολλά κενά διορθώθηκαν. Εκτός από το πλουσιότατο εκπαιδευτικό υλικό για το δημοτικό και το γυμνάσιο, φτιάξαμε επίσης πλουσιότατο υλικό για τους εκπαιδευτικούς.

KESPEM'lerden bir görüntü, Komotini

Dilimiz, Dilbilgimiz

Sözlükler, kılavuzlar, gramerler – bir kaynakça

Dokuzuncu Ders'te kaynakçadan söz ettik. Kaynakçaya 'bibliyografya' da denir. Şimdi de çok yararlı kitaplardan oluşan bir kaynakça örneği sunuyoruz: sözlükler, kılavuzlar, gramerler gibi kitapların kaynakçası.

Dilimizi doğru ve başarılı bir biçimde kullanabilmek için bazı kitapları kullanmamız gerekir. Bunların başında gramer kitapları gelir. Dilin temel ilkelerini bize sunan kitapları kitap evlerinden satın alabiliriz. Ama Orta ve Lise kitaplarımızda da Türkçe gramerinin temel ilkelerini bulabiliriz. Çok tanınmış bir gramer kitabı Tahsin Banguoğlu'nundur.

Sözlükler de çok önemli ve yararlı kitaplardır. Çeşitli sözlükler vardır. Kimileri Türkçe kelimeleri bize anlatırlar, açıklarlar. Etimolojik sözlükler kelimelerin nereden kaynaklandığını, yani kökenlerini anlatırlar. Deyimler ve atasözlerini içeren sözlükler de vardır. Bunun dışında, bir dildeki bir kelimenin başka bir dilde nasıl söylendiğini gösteren sözlükler de vardır. Aşağıda bu sözlüklerinden birkaç örnek verilmektedir.

İmla Kılavuzları (ya da Yazın Kılavuzları) ise bize bir kelimenin nasıl yazılacağını gösterirler. Ama bunun dışında başka bir çok ve bunlara benzer kitaplar vardır. Kimileri özel sözlüklerdir, örneğin teknik kelimeleri gösterirler, kimiler özel dilbilgisi kitaplarıdır. Bütün bunlardan bir iki örnek veren bir kaynakçayı aşağıda sunuyoruz.

Ana Yazım Kılavuzu, Adam Yayınları, İstanbul, 1989

Aksoy, Ömer Asım. *Deyimler Sözlüğü,* İnkılap Yayınevi, Ankara, 1993

Aksoy, Ömer Asım. *Atasözleri Sözlüğü,* İnkılap Yayınevi, Ankara, 1993

Banguoğlu, Tahsin. *Türkçenin Grameri,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1990.

Develioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat,* Aydın Kitapevi, Ankara, 1990.

İmlâ Kılavuzu, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2000

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2005.

Türkçe Yunanca Sözlük, Κέντρο Ανατολικών Γλωσσών και Πολιτισμών, Αθήνα, 2000.

Yunanca Türkçe Sözlük, Εκδόσεις Ροδαμός, Αθήνα, 1994.

Ελληνοτουρκικό Λεξικό (Για παιδιά 6-14 ετών), ΠΕΜ, Αθήνα, 2004. (6-14 yaşlarındaki çocuklar için Yunanca-Türkçe sözlük).

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:23 PM Page 163

Mastanlı Azınlık İlkokulu, Komotini

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:23 PM Page 164

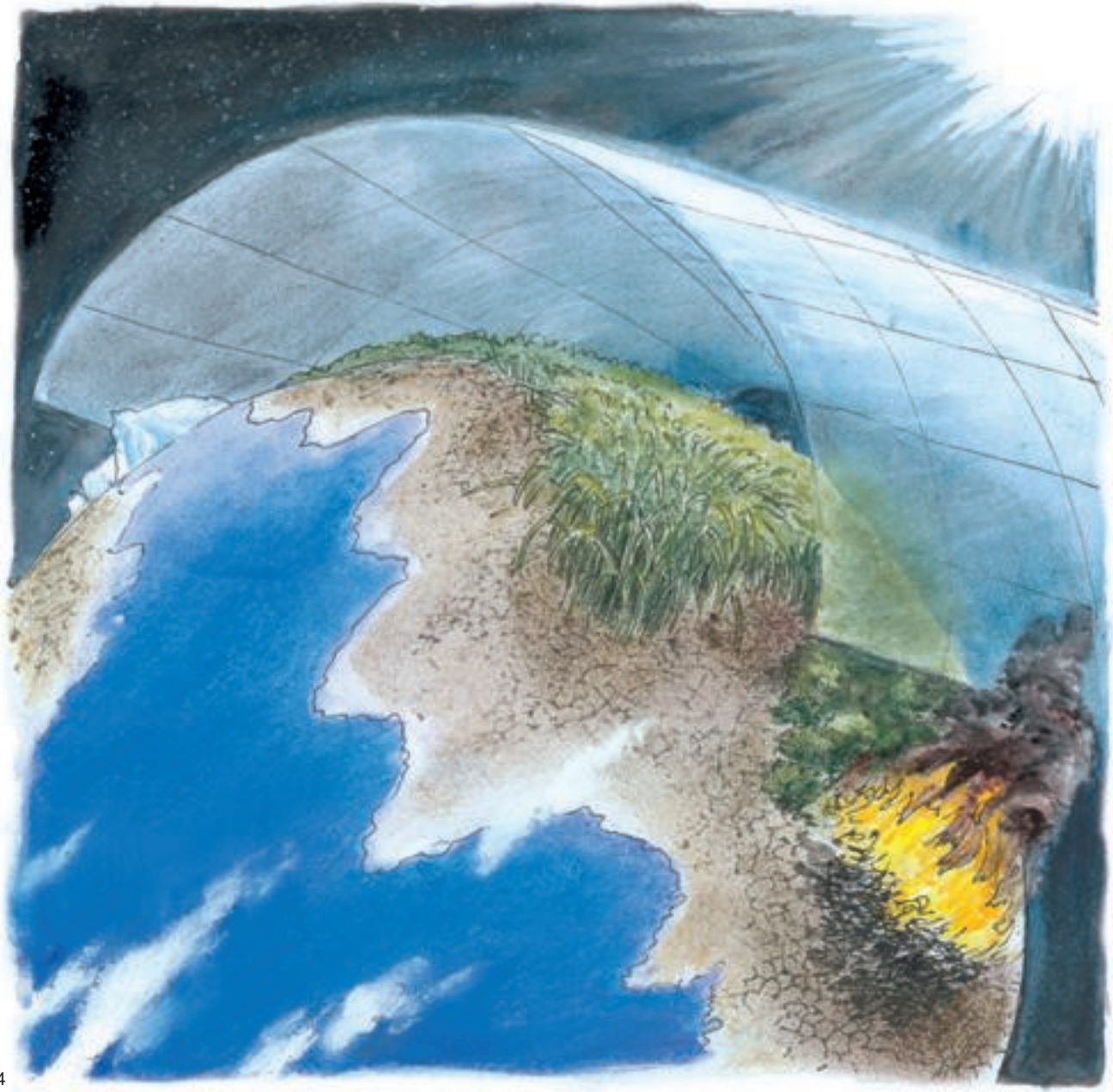

Yirminci Ders

Dünyada Neler Oluyor?

Yalnız biz yokuz bu dünyada. En başta dünyamız bütün canlılarıyla var. Başka ülkeler, başka insanlar var. Kimileri yalnız kendileri var sanır. Bu insanlara 'egosantrik' ya da 'ben-merkezci' derler. Varsa yoksa kendileri! Hep 'ben, ben' diye konuşurlar. Bu tür insanlar geniş çevrelerinden kopmuş, bir tür yalnızlığa mahkum gibidirler.

Bu derste biraz daha geniş bir ufka yöneleceğiz. Önce gezegenimize ve Güneşe... Onlar olmazsa biz de yokuz doğal olarak. Onlar en genel anlamıyla 'evimiz', 'yurdumuzdur'. Sonra, dünyada başka insanlar neler yapıyor, ona bakacağız. Bilim adamlarının maymunları kullanarak yaptıkları bir deneyden söz eden bir şiir de okuyacağız.

Küresel Isınma Mevsimleri de Etkiledi

Küresel ısınma korkutuyor. Dünya Meteoroloji Kurumu kayıtlarına göre 2006 son yüz elli yılın en sıcak altıncı senesi oldu... Bu sonbahar da, en sıcak sonbahar mevsimlerinden biri olarak kayda geçti...

Bu yıl sonbaharda hava sıcaklığı yıllık ortalamaların 0,42 santigrat derece üzerinde seyretti. Ocak-Kasım ayları arasındaki ölçümler, 2006 yılının 1850'lerden bu yana dünyada yaşanan en sıcak altıncı yıl olduğunu ortaya koydu... İngiltere'de 2006 yılı sonbaharı, kayıtların tutulduğu 17'nci yüzyıldan bu yana en ılıman sonbahar olarak tarihe geçti.

Dünya Meteoroloji Kurumu'nun verilerine göre, dünya ölçeğinde kayıtların tutulmaya başlanmasından bu yana dünyada en sıcak yıl 1998, ikinci en sıcak yıl ise 2005 olmuştu...

Uzmanlar ozon tabakasının halihazırda atmosferde küresel ısınmaya yol açan sera gazlarından arınmasının 50-60 yıl alabileceğine dikkati çekiyor. Küresel ısınma yüzünden her yıl İsviçre büyüklüğünde buzul bölgesi eriyor...

Cumhuriyet gazetesi
22/12/2006

Kuraklık

Son yıllarda dünyadaki iklim dengesinin bozulması sonucu olağandışı doğa olayları yaşanmaktadır. Yağışların çok az olması sebebiyle bazı bölgeler yangınlarla boğuşurken, bazı bölgelerde ise görülmedik sel felaketleri yaşanmaktadır. Önümüzdeki günlerde yağışların olmaması durumunda, büyük şehirlerde su kesintileri kaçınılmaz hale gelecek. Havaların sıcak gitmesi bitkileri ve hayvanları da şaşırtmış durumda. Ağaçlar yalancı bahara aldanıp çiçek açarken, ayı gibi bazı hayvanlar da kış uykusuna yatamadılar. Kayak merkezlerinde yeterli karın olmaması ise olayın ekonomik boyutunu ortaya koymaktadır. Kurak iklim bölgemizde de etkili olmaktadır. Durum böyle gittiği takdirde, yaz aylarında çiftçileri zor günler beklemektedir diyebiliriz.

Birlik Gazetesi
13 Şubat 2007

Sorular ve Alıştırmalar

1. Küresel ısınma bütün dünyayı ve hepimizi tehdit eden bir gelişmedir. Bu tehlikeyi gören insanlar birbirimizle didişmek yerine bir araya gelip ortak çıkarımızı düşünmemiz gerektiğini söylüyorlar. Bize hayat veren dünyamızı nasıl korumalıyız? Ozon tabakası nedir? Bu alanda neler yapabiliriz? Sınıfta bu konuyu konuşunuz.

2. Çevrenizde ‘çevre koruması’ alanında ‘yanlış’ saydığınız tutumlar ve alışkanlıklar görüyor musunuz? Bunları da bir bir tahtaya yazınız.

Sorular ve Alıştırmalar

3. Bu yazıda Güneş düşünüyor ve konuşuyor. Bu olanaklı mıdır? Yazar güneşin konuştuğunu duymuş mu? Böyle bir yazıya ne gözle bakılır ve ne denir?

4. ‘Yeşil bana daha güzel yansıtıyor ışıklarımı’ cümlesi ne demek istiyor? Neden ‘yeşil’den, ‘yansıtmak’tan söz ediyor Güneş? Yeşil olan nedir? Yağmurla ne ilgisi var?

Büyükler İçin Masal: ‘Umut Tellalı Güneş’

‘Ben güneşim, daha derinleri görebilirim’, demiş ve dikkatini toplamış, seyre koyulmuş. Ay'a ilişkin acıyı atmaya çalışırken içinden, ılıman esen meltemleri düşünmüş, nasıl da bazen poyraz kazığı yediklerini ve ona yenik düştüklerini hatırlamış. ‘Hep güçlüler kazanırmış. Oysa ben güneşim ve de güçlüyüm, karşımda hiçbir poyraz, hiçbir buzdağı dilediğince cirit atamaz. Benim gücüm güzelliklerden yana. Yine de iyilikler güçlü, inandım buna’.

Birden sinirlenmiş yağmurlar gelince aklına. Burkulmuş içi. O güzelim sıcaklığını nasıl da soğutuvermiş Kasım-Nisan yağmurları. Derken, mantığı darmadağın olmuş. Hislerini dağıtıp mantığını toparlamış. ‘Benim kadar gerekli yağmurlar da’, demiş sonunda. ‘Yeşil bana daha güzel yansıtıyor ışıklarımı. Varsın yağsın yağmurlar, göller nehirler dolup taşsın. Cıvıldaşan kuşlar yuva yapsın yeşil dallar arasına. Koşsun çocuklar, aşıklar uzansın yeşil ovalıklara’. Sevmiş yağmurları. […]

Şükran Raif
Şafak, Mayıs-Haziran 1995

Kör pilot uçağıyla dünyayı dolaştı

Hem dağcı, hem pilot hem de sürat tutkunu, 25 yıldır gözleri görmediği halde birçok başarıya imza atan İngiliz pilot Miles Hilton-Barber, küçük uçağıyla dünyanın yarısını gezdi. Miles Hilton-Barber, küçük uçağıyla rekor kırma teşebbüsü çerçevesinde bugün Avustralya'nın başşehri Sidney'deki havaalanına iniş yaptı. Hilton-Barber, 7 Mart'ta Londra'dan hareket etti ve 21 bin kilometreden fazla bir yol kat etti. Pilot, gelişmekte olan ülkelerde körlükle mücadele için yardım toplamaya çalışıyor. Sidney'in Bankstown havaalanına iniş yapan 58 yaşındaki maceraperest pilot, 'Bir hayalimi gerçekleştirdim. Bu seferi dört senedir istiyordum' dedi. Hilton-Barber'a gözleri gören bir yardımcı pilot eşlik etti. Kör pilot, daha önce de Afrika ve Avrupa'nın en yüksek dağları Kilimanjaro ve Mont Blanc'a tırmanmış, arabayla saatte 200 kilometre sürat yaparak körler arasında sürat rekoru kırmıştı.

Millet gazetesi, *10 Mayıs 2007*

Sorular ve Alıştırmalar

5. Bu yazının bize ulaştırmaya çalıştığı mesaj nedir?

6. 'Gelişmekte olan ülkeler' teriminin ne anlama geldiğini öğretmeninizle konuşunuz. Bu terim 'az gelişmiş ülkeler' terimiyle bir ilgisi var mı? Büyüklerinize sorarak bu konuda bilgi edinmeye çalışın.

7. Bütün ülkeler aynı zenginlikte midir? Zengin ve yoksul ülkelerin var olduğunu biliyor musunuz? Yunanistan hangi gruptadır? Zengin mi, yoksul mu? Batı Trakya, genel olarak zengin mi, yoksul mu? Zengin ve yoksul ülkelerle kıyaslandığında hangi düzeydedir? Bu konuda bilgi sahibi olmaya çalışın.

Bizim Maymunlar

Beş maymun kafese konuldu
Kafesin tavanından bir muz sarkıtıldı
Beş maymun, beşi birden, muza saldırdı
Üzerlerine su sıkıldı
Maymunlar irkildi, hep birlikte sindi

Beş maymundan biri çıkarıldı
Yerine yenisi konuldu
Çaylak maymun muza saldırdı
Eski dört maymun onu engelledi
Çünkü onlara su sıkıldı
Çaylak maymun korktu, geri çekildi

Bir maymun daha çıkarıldı
Yerine yenisi konuldu
Bu böyle devam etti
Eskiler yenileri engelledi durdu
Gitti eski beş maymun
Geldi yeni beş maymun

Yenilerden hiçbiri muza saldırmıyordu
Hiçbiri ne suyu biliyordu ne de sucuyu
Uyanın bre maymunlar
Sular var sucular var!!!

Emre Ahmet
Şafak, Ağustos 2003

Sorular ve Alıştırmalar

8. Bu şiirde maymunlarla yapılan bilimsel bir deneyden söz edilmektedir. Anlaşılan maymunlar bir şeyi (bir durumu) öğrenince bu 'bilgiyi' başka maymunlara da aktarabilmektedirler. Ama ozan 'uyanın bre maymunlar' derken maymunlara mı yoksa bu şiir okuyacak birilerine mi sesleniyor? Maymunlar korktuklarından muza el uzatmıyorlar ve aç kalıyorlar. 'Uyanın bre!' derken 'bilgiye güvenmeyin' mi diyor, yoksa 'gereksiz korkmayın' mı demek istiyor? Bu deneyi ve bu şiiri tartışınız.

Dilimiz, Dilbilgimiz

Sık yapılan imla yanlışları

Bazı imla yanlışları sık yapılmakta. Bunun temel nedeni dikkatsizliktir. Başka bir nedeni dilbilimciler arasında bazı konularda uyumun sağlanmamış olmasıdır. Yani aynı kelime farklı yazılmakta ve birinin doğru saydığını başkası yanlış saymaktadır. Bilgisayarlar da durumu daha karmaşık kılmışlardır. Bazı işaretler (örneğin â, î gibi) bilgisayarda yazma zor olduğundan daha az kullanılmaktadırlar. Burada bu durumlara bir iki örnekle değinilecektir.

İki türlü yazılan kelimeler: imla – imlâ, camii – camisi, yada – ya da, dinî – dini (dine ait anlamında)
Farklı yazılan 'birleşik' kelimeler: toplu iğne – topluiğne, sivri sinek – sivrisinek, kaya balığı - kayabalığı
Kesme işaretinin farklı kullanılması: vak'a – vaka, Kur'an – Kuran, Türk'ler – Türkler, Arapsın - Arap'sın.

Bu farklı kullanışlar yalnız günlük yazılarda değil, imlâ kılavuzlarında da bulunabilir. Bu yüzden, yani dil uzmanları bir uyum sağlamadıkları sürece öğrencilerin de bu alanda aynı biçimde yazmalarını beklemek pek gerçekçi bir beklenti değildir. Öğrencilerin en azından tutarlı olmalarını, seçtikleri bir imlâ kılavuzunu izleyerek hep aynı biçimde yazmalarını önerebiliriz.

Demircik Köyü (Dimario) Camii, Ksanti

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:23 PM Page 172

Yirmi Birinci Ders

Boş Vaktimizde Ne Yaparız? – Hobilerimiz

Bazı insanlar boş vakitlerinde ne yapacaklarını bilmezler, canları sıkılır, 'vakit geçirmek' ya da 'zaman öldürmek' için çare ararlar. Başkalarının ise ilgilendikleri çeşitli 'hobileri' var, boş zamanları olsun da bu işleriyle ilgilensin diye can atarlar. İngilizce 'hobby' kelimesinin karşıtı Balkanlarda ve Ortadoğu'da pek bulunmaz. Hobi, yapmaktan zevk aldığımız bir uğraştır (bir meşgaledir). Eskiden kadınlar hobi olarak , örneğin, nakış örerler, müzikle ilgilenirler, çiçek yetiştirirlerdi. Erkekler ava giderler, spor yaparlar, resim çizerlerdi. Kahveye gidip sohbet etmek ya da televizyon karşısında oturmak hobi sayılmaz, çünkü hobi demek, ilgilendiğiniz alanda bir başarıya ulaşmak demektir. Hobinin sonucu bir sanat eseri, bir ödül, bir kazanç (örneğin bir madalya ya da çevrede duyulacak bir başarı) olmalıdır. Hobi zaman öldürmek değildir, yaratıcı bir eylemdir.

Zamanımızda insanların boş zamanlarında yapabilecekleri pek çok şey vardır. Bir spor ya da sanat dalında sistemli bir biçimde ilgilenmek, pul, kelebek, çiçek koleksiyonu yapmak, müzik ve dans dersleri almak, yabancı dil öğrenmek, bir sanat öğrenmek gibi sonsuz olanaklar vardır. Bu derste iki hobi ile ilgili bir şiir ve bir yazı okuyacağız.

Kitaplarım

Her boş vakit bulunca
Okurum yeni kitap duyunca
Yatakta yatarken boylu boyunca
Elimden düşmez kitaplar

En iyi arkadaş kitaptır derler
İnanırım bu söze, söyleyen doğru söyler
Yalnız olursa insan daha iyi fark eder
O zaman elinden düşmez kitaplar

Trende, otobüste, uçakta, yolculukta
Okursam kitap ruhum olur dorukta
Kitapta da görürsün, doğan güneş ufukta
Zevk bulursan, elinden düşmez kitaplar

Kitap okumak tatlı bir tutkudur
Alimin, hatibin insana nutkudur
Yorulan ruhu dinlendiren ırmak suyudur
Öğüt dinlersen,elinden düşmez kitaplar

Ercan Caneri
Şafak Dergisi, Ocak-Şubat 1993

Sorular ve Alıştırmalar

1. Bu şiirde yararlı ve hoş bir alışkanlıktan söz ediliyor: kitap okumak. Ancak kitap okumak da 'hobi' sayılması için bir hedefi olmalıdır. Zaman öldürmek ya da uyuyamayanlara uyku getirmek için değil de, bir alanda, örneğin Türk şiirinde ya da yemek pişirmede uzmanlaşmak için okuyorsak bu okuma hayatımıza anlam katan bir alışkanlık olabilir. İnsanlar okumak için okumazlar – hatta 'okuyamazlar' demek daha doğru olur! İnsanların kitabı ellerinden düşürmemek için önce okumak için bir nedenleri olmalı – yani bir hobileri olmalı – sonra da okuma kendiliğinden zaten gelir.

   Siz nasıl bir hobiniz olsun isterdiniz? Bu konuda kısa bir paragraf yazın ve ilgi duyduğunuz alanları anlatın.

Satranç ve Bütünsel Eğitim

Yakın zamana kadar spor, salt bedenin eğitimi olarak algılanmaktaydı. Oysa spor, insanın salt bedenini değil, bütünsel eğitimini sağlamak için yararlanılan bir araç ve eylemdir de. Bu anlamda spor, kendine güven, işbirliği, sorumluluk, yaratıcılık, problem çözme, performans, oyun, macera, estetik ve ritm, sağlık ve zindelik, kazanma ve kaybetme, eğlenme gibi özelliklere ait davranışlar kazandıran bir eylem yetisidir. […] Bireyler bu etkinliklerden birini ya da birkaçını yapabilirler. Bunların içinde en çok ilgi çekeni oyunlardır. Çünkü oyunlar, bireysel ve toplu olarak her yerde, her zaman ve herkes tarafından oynanabilir. Diğer yandan, sporun, özü gereği bir oyun olduğu söylenebilir. Bu oyunda amaç şampiyonlar yetiştirmek, rekorlar kırmak değildir. Bütün bunlar yan ürünlerdir. Çünkü spor, bir şampiyonluk olayı değil, bir katılım, yarışma, eğitim ve kültür olayıdır. […]

Bu bağlamda satranç, özellikle okullarda ve sivil toplum örgütlerinin etkinlik alanlarında yapılabilecek en ucuz, en yararlı ve en katılımcı etkinliktir. Çünkü herkes, her yerde, her zaman satranç oynayabilir. yaş sınırı yoktur. Fiziksel tehlike içermez. Evdeki her birey bir satrançcı olabilir...

Prof. Dr. Gıyasettin Demirhan
Nota Kültür Bülteni, Nisan 2007

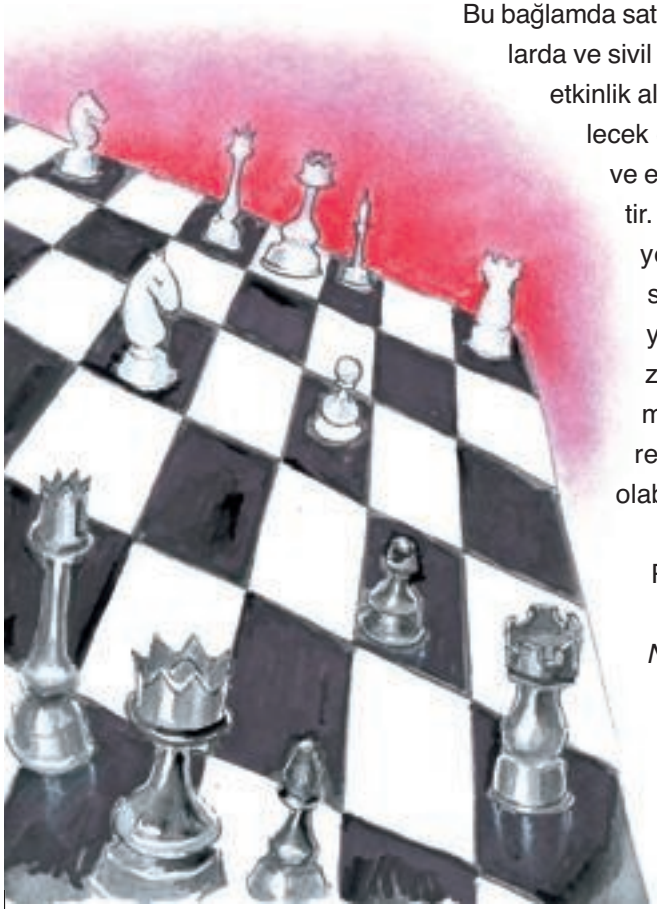

Sorular ve Alıştırmalar

2. Satranç oynar mısınız? Çevrenizde satranç oynayan var mıdır? Çevrenizde satranç kulübü var mı?

3. Birkaç arkadaşınızla – ve size yakın bir büyüğünüzün yardımıyla - bir satranç grubu oluşturmak ve bu güzel ve heyecanlı oyunu oynamaya başlamaya ne dersiniz? Çevrenizde satranç oyununu bilen ve size yardım etmeye istekli birini bulmaya çalışın. Belki o da bu işe koyulunca, onda da ‘çocuklara yardım etme hobisi’ gelişir! Satranç şampiyonu olanlar, doğal olarak onlar da bir zamanlar sıfırdan başlamışlardı! Böyle bir girişi sınıfta tartışınız.

Dilimiz, Dilbilgimiz

Güzel, doğru, çekici yazılar yazmak

Yedinci Ders'te bir paragrafın nasıl yazılması gerektiğini, yazımızın nasıl düzgün ve anlaşılır olmasının gerektiğini anlattık. Bunun dışında bir yazı yazacağımız zaman yazının genelini de düşünmeliyiz. Bu yazı, bir mektup, bir ders ödevi, bir kısa hikaye olabilir. Bu yazıları doğru bir biçimde ele almaya bu yaşlarda başlarsanız, ilerde de büyüdüğünüzde bir romanı, bir piyesi, bir raporu, bir nutku daha başarılı bir biçimde kaleme alabileceksiniz.

Bir metni yazmaya başlarken 'çala kalem', yani hemen aklımıza gelenlerle yazmaya başlamamalıyız. En başta bir yazıda genellikle bir 'giriş', sonra bir 'gelişme' bölümü ve sonra da bir 'sonuç' bölümü olmalı. Bu bölümler en başta sizin kafanızda iyice açıklık kazanmalı. Ne demek istediğinizi, kabaca da olsa, önceden kararlaştırmalısınız. Sonuç olarak da nereye varmak istediğinizi de önceden bilmenizde yarar vardır.

Yazının evreleri de vardır. En başta yazınızın bir konusu ve bir tezi olmalı. Ne demek istediğinizi önceden bilmeniz gerek. Ama kime seslendiğinizi, yani yazıyı kimin için yazdığınızı da aklınızda bulundurmanız gerek. Diliniz ve yaklaşımınız okuyucunuzla uyumlu olmalı. Bütün bunları sağlamak için düşünmeniz ve gerektiğinde araştırmanız gerek. Konuyu belirleme aşamasında 'araştırmak', bazen kaynak (kitap, gazete gibi) okumak, bazen birilerine danışmak, bazen de gidip bir yerde araştırmak biçiminde olabilir. Sonra bu bulduklarınızı (bulgularınızı) bir sıraya sokmanız (metni organize etmeniz) gerek. Bir sonraki aşamada bir müsvedde ya da yazı planı hazırlamanız gerek. Bunu yazılı olarak, ama yazacağınız yazı kısa ise aklınızda da yapabilirsiniz.

Bunlar tamamlanınca yazıyı son şekline getirmeye hazırsınız demektir. Önce girişte, neyi, hangi amaçla, hangi kaynaklara ya da düşünceye dayanarak yazacağınızı yazabilirsiniz. Sonra bulgularınızı, tezinizi, yani ne demek istediğinizi anlatırsınız. Genellikle bu bölüm yazının en uzun kısmıdır. En sonda da varmak istediğiniz noktayı, yani sonucunuzu yazarsınız.

Yazı bittikten sonra yanlışlarınızı bulmanız gerek. Bu yanlışlar çeşitli olabilir. Gereksiz cümleleri çıkarmanız gerek. Tekrarları da çıkarmanız gerek. En az kelime ile dile getirilen metin en kolay okunan ve en iyi anlaşılan metindir. Nihayet imla ve ifade yanlışlarınızı da düzeltmeniz gerek. Olanağınız varsa metninizi başka birinin de okumasında büyük yarar vardır. Genellikle yazarlar kendi kusurlarını ve yanlışlarını tam olarak göremezler.

Burada verilen 'tavsiyeler' genel olarak doğrudur ama yaratıcı yazarlık denen bir şeyin de olduğu unutulmamalı. Bütün 'kuralları' çiğneyerek de çarpıcı ve güzel yazılar yazılabilir. Belki bu tür yazılar en güzel ve unutulmaz yazılardır, çığır açan yazılardır. Ama siz şimdilik hele sıradan normal yazıları yazmaya başlayın, yaratıcı yazılar da zamanla kendiliklerinden ortaya çıkar inşallah!

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:23 PM Page 177

Celal Bayar Öğrenci Yurdu, Komotini

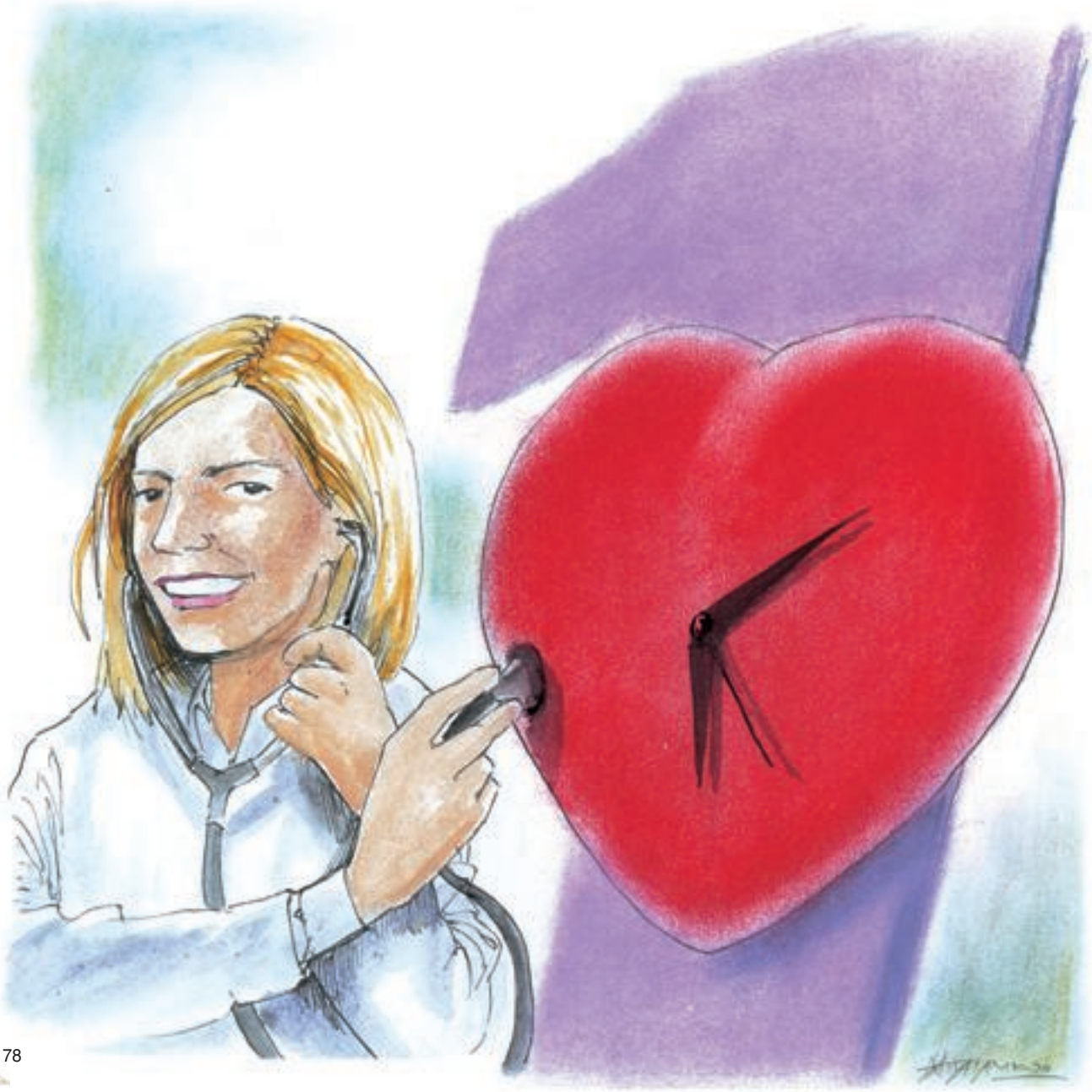

Yirmi İkinci Ders

Sağlık Gibisi Yoktur

Dostlarımızın büyük değerini onlardan uzak kaldığımızda ya da onlara ihtiyaç duyduğumuzda nasıl daha iyi anlıyorsak, sağlığın değerini de bir hastalık anında daha iyi anlıyoruz. O zaman da, 'sağlık gibisi yoktur' diyoruz. Ama bazı insanlar iyi oldukları dönemlerde sağlıklarına dikkat etmiyorlar. Sigara içmeleri bu bilinçsizliğin bir örneğidir. Ne yazık ki kimi zaman boğaz kanserine tutulduklarında ya da kalp yetersizliğiyle karşı karşıya kaldıklarında, ve ancak o zaman ve oldukça geç, ne yapmış olduklarını anlıyorlar.

Bu derste sağlık konusuyla ilgili bir şiir ve iki yazı okuyacağız.

Sorular ve Alıştırmalar

1. Bu şiirde ozanın kalbine verdiği önemi ve değeri okuyoruz. Kalbimiz bedenimizin 'tulumbasıdır' diyebiliriz. İnsanlar kalbe başka yetenekler de yakıştırırlar. Bu şiirde kan dolaşımı dışında kalpte ne tür özelliklerin var olduğu söyleniyor?

2. *'Neşeli çal sinemde / Ne kadar kurulmuşsan ezelden / Kalbim ayırmaz seni hiçbirisi / Gelemeyince... Emir kaderden'* dizelerinde dine bir gönderme görüyoruz. Bu dizelerin dini yanını sınıfta öğretmeninizle konuşunuz.

Kalbim

Gece gündüz durmadan kalbim
Bir saat gibi çınlatan sinemi
Ruhumu okşayan o bülbül sesi
'Hayat', 'Aşk'da ne var ise hepsi
Emel, ikbal kalbimin, kalbimin sesi
Uslanmadan tik-taklarsın kalbim!
Ezeli kurulmuş bir cevhersin!
Sen! Sen varlıkların en yücesisin
Kadrini bilen var mı senin
Hayat yükün, kader cilvendir
Neşe, ümit, hep varlığın
İnsan kaimdir canlılığına
Paslanma kalbim! Paslanma!
Neşeli çal sinemde
Ne kadar kurulmuşsan ezelden
Kalbim ayırmaz seni hiçbirisi
Gelemeyince ... Emir kaderden...

H. Abdurrahman Sadi
Akın Gazetesi, 1956

Başımızın Tacı Su

Tarih boyunca medeniyetler hep su kenarlarını tercih etmişler, suya bereket, zenginlik, güzellik, sağlık anlamlarını yüklemişler. Hava, toprak ona muhtaç. Dünyanın yaklaşık üçte ikisi sulardan oluşuyor. İnsan vücudunun da...

Hayat kaynağımız su vücudumuzun yaklaşık yüzde 65'ini oluşturuyor.

Bu kadar büyük yer tutan suyun vücut işlevlerini dengelediği gerçek. Vücut ısısının düzenlenmesi, derinin nemlenmesi, toksinlerin atılması ve vücudun temizlenmesinde temel görev sahibi su, böbreklerin çalışmasını kolaylaştırarak, dolaşım sisteminin sıkıntısız işlemesine de yardımcı oluyor. Su ayrıca vitamin ve minerallerin vücutta taşınmasını ve çözülmesini sağlıyor, esneklik verme özelliğiyle organların çalışmalarını kolaylaştırıyor. Uzmanlar sağlıklı bir insanın

günde 2-3 litre su alması gerektiği noktasında hemfikir. […]

Su cilt sağlığımız için de son derece önem taşıyor. Cildimiz vücudumuzdaki toplam suyun yaklaşık yüzde 20'sini barındırıyor. Derinin ipeksi ve esnek olması, değişik tabakalardaki su miktarlarıyla ilgili. Deri yüzeyi kurudukça esnekliğini kaybediyor ve cildin erken yaşlanmasına neden oluyor. Bunun için de kaybedilen suyun karşılanması gerekiyor. Gerçek nemlendirme etkisini hiçbir güzellik kremiyle yakalamak mümkün değil. Nem dengesini sağlamanın tek yolu yeterli ve sağlıklı su tüketmek. Kremlerin etkisi ise yok değil.

Suyun vazgeçilmediği bir başka durum da diyet zamanları. Fazla kiloların verilmesi için çaba sarf edilen bu günlerde su en büyük yardımcı. Vücuttaki toksinlerin atılmasında etkili olan suyun iştah düzenleyici etkisi de kanıtlandı. Yeterli su alınmadığı takdirde, toksinler vücutta birikerek, hanımların korkulu rüyası selüliti oluşturuyor. Spor yaparken kaybedilen suyun da takviye edilmesi sağlık açısından önemli. Çünkü vücudumuzun buna ihtiyacı var!

Sorular ve Alıştırmalar

3. Bu yazıda suyun sağlığımız için ne denli önemli olduğunu okuyoruz. Bir dünya haritasına bakınız ve çok eski büyük uygarlıkların bulunduğu bölgeleri tespit ediniz. Örneğin, Sümer, Antik Mısır, Antik Hint ve Çin uygarlıklarının yerleşim bölgelerini haritada bulunuz. Bu bölgelerde büyük nehirler var mı? Varsa adlarını bulunuz. Suyun bulunmadığı ve çöl olan bölgelerde de önemli uygarlıklar kurulmuş mu? Bu konuyu öğretmeninizle konuşunuz.

Arkadaş Çocuk Dergisi

Yorulmadan Çalışan ve Çalışmadan Yorulanlar

Çalışmak! Çalışmak, hayat ile iç içe olan bir hareket tarzıdır, hayata bağlanmanın ve anlam kazandırmanın kaçınılmaz kuralıdır. Çalışmayan insan kendisini boşlukta hisseder, belirli bir hayat düzeni kuramaz.

Yalnız, çalışma anlayışının çeşitli yönleri vardır. En önemli sayılan iki çalışma şeklinin kısa analizi şöyle yapılabilir. Bütün olumsuzluklara rağmen pırıl pırıl iş çıkaran insanların çalışma anlayışı ve bütün imkanlara rağmen kaytarmanın yollarını zorlayarak günü gün eden, ama ücretini tam alan insanların çalışma anlayışı.[…]

Belki de yaşadığımız çağın bir özelliğidir bu: Bazı küçük farklarla hemen herkes yorgunluktan yakınır. Ne işte olursa olsun, vücut gücüyle çalışsın, beyin gücüyle çalışsın, insanların çoğu yorgunluktan şikâyetçidirler. Hafta sonu tatilleri, yıllık izinler bu yorgunluk şikayetlerini kırmak ve dindirmek için konmuş olmalıdır. Yine de yorgunluk şikâyetleri bitmez.[…]

Aslında yorgunluk, sevgi ve nefret duygularıyla doğrudan ilişkisi olan psikolojik bir haldir. Sevgi dinlendirir, nefret yorar. Severek yapılan bir iş, ağır da

Sorular ve Alıştırmalar

4. Bazı rahatsızlıkların nedeni pek anlaşılmadığı için bunlara ‘psikolojik’ ya da ‘ruhsal’ rahatsızlık denmiştir. Bu yazıda bu tür rahatsızlıklardan söz edilmektedir. Aslında hasta olan ‘ruhumuz’ değildir. Burada sevmediğimiz bir işi yaparken hissettiğimiz sıkıntıyı ve, tersine, severek yaptığımız bir işin insana nasıl sevinç verdiğini okuyoruz. Gerçekten de durum böyle olduğundan derslerin de hoş olmasında büyük yarar vardır. Dersler hoş bir ortamda yapıldığında da öğrenciler bunları ilgi ile izlerler.
Siz okula gitmekten zevk alıyor musunuz? Okulun daha hoş ve çekici olması için daha neler yapılması gerekiyor? Bu konuyu sınıfta tartışın ve öğretmenize bu yönde önerilerde bulunun. Tabi amaç daha çok eğlenmeniz değildir, hoş bir ortamda daha çok öğrenmektir. Bunu da aklınızdan çıkarmamanız gerekiyor.

olsa, yorgunluğu hissettirmez. İstemeyerek yapılan bir iş, hafif de olsa insanı yorar. […]

Ahlâk bilginleri çalışmak konusunda şu ilginç görüşleri ileri sürmüşlerdir: ‘Çalışmak ile verimli hale dönüştürülemeyen her bilgi boştur, sevgi ile hareketlenmeyen her çalışma kısırdır. Yükselttiğiniz binayı, içinde sevgiliniz oturacakmış gibi ruhunuzun hızıyla yükseltiniz. Tohumları şefkatle ekiniz, ürünleri sevinerek toplayınız. Bütün bunlara sevgilinize bir armağan gözüyle bakınız. Çalışmak, gözle görülebilen bir sevgidir.’

Evet. gördüğünüz pırıl pırıl yüzler, ter içinde de olsa, içten gülümserler. Çalışırken, kıvançla sohbet eden insanların bakışları, sesleri ve nefesleri yorgunluktan yakınmıyor. Gönlündeki sevgi gücünü, yaptığı işin ürününe yansıtan insanlarda bütün vücudu saran bir heyecan vardır. Sevgisizliğin ve umutsuzluğun yorgunluğu ise, yorgunluğun en dayanılmazıdır.

Tevfik Hüseyinoğlu
Şafak Dergisi Mayıs-Haziran 1994

Ramazan Bayramı şenlikleri

Şişmanlık

Yeni bilgiler 4-12 yaşları asındaki Amerikalı çocukların %18'inin şişman olduğunu göstermiştir. Sonuçları Pediatrics dergisinin Şubat 2002 sayısında yayınlanan bir çalışmasında, hayatlarının ilk dört ayında çok hızlı kilo alan bebeklerin sonra da şişmanlığa eğilimli olabildiklerini gösterdi […] 19.397 çocuk üzerinde yapılan çalışma, şişmanlığın temelinde kalıtımın bulunduğunu bir kez daha gösterdi. İlk dört ayda bebeklerin vücut ağırlığının 1.800-4.500 (ortalama 2.700) gram arasında artığı tespit edildi. Bu dönemde fazladan alınan her 450 gram için 7 yaşında aşırı kilolu olma riski %30'dan fazla idi.

Trakya'nın Sesi, *29 Ekim 2004*

Sorular ve Alıştırmalar

5. Kalıtımın' ne anlama geldiğini sınıfta tartışınız.

6. 'Şişmanlığın kalıtımdan etkilendiğinden dolayı kilolarımızı kontrol edemediğimiz anlamı çıkar mı? Bu konuyu da sınıfta tartışınız.

Dilimiz, Dilbilgimiz

Tümce (Cümle) nedir?

Bir düşünceyi, bir duyguyu, bir dileği ya da bir haberi tam olarak bildiren sözcük dizisine tümce (cümle) denir. Diyelim ki bir düşüncemizi söylemek veya yazmak istiyoruz. Bu durumda o düşünceye uygun olduğuna inandığımız sözcükleri seçer, sonra onlara gereken ekleri getirir ve o sözcükleri anlam verecek biçimde dizeriz. Böylece de bir tümce elde ederiz. Aslında bütün bunları, yazı yazarken ve hele konuşurken, fazla hesaplamadan, çok doğal olarak ve çoğu zaman farkında olmadan yaparız. Dolayısıyla, konuşmak bizim için nasıl küçüklükten edindiğimiz doğal bir alışkanlık gibiyse, tümce kurmak da o denli doğaldır.

Gelin, yukarıdaki metinlerden bazı tümcelere bakalım:

‘Paslanma kalbim! Paslanma!’ (Kalbim)
‘Dünyanın yaklaşık üçte ikisi sulardan oluşuyor.’ (Başımızın Tacı Su)
‘Sevgi dinlendirir, nefret yorar.’ (Yorulmadan Çalışan ve Çalışmadan Yorulanlar)
‘İstemeyerek yapılan bir iş, hafif de olsa insanı yorar.’ (Yorulmadan Çalışan …)
‘Çalışırken, kıvançla sohbet eden insanların bakışları, sesleri ve nefesleri yorgunluktan yakınmıyor’ (Yorulmadan Çalışan …)

Yukarıdaki örneklerde de gördüğünüz gibi, tümcelerin belli bir uzunluğu yoktur; çok kısa da olabilir, çok uzun da. Bazen tek kelimelik bir tümce meramımızı anlatmaya yeter (‘Paslanma!’). Bazı durumlardaysa kendimizi daha iyi ve daha net ifade edebilmek için çok uzun cümleler kurmayı tercih edebiliriz.

Tümcenin Öğeleri

Sözcükler ve sözcük gruplarının tümce içinde belirli görevleri vardır. Tümceyi oluşturan sözcük ve sözcük gruplarının işte bu görevlerine ‘öğe’ diyoruz.

Şimdi bu öğelerin birkaçını tanıyalım ve inceleyelim:

Yüklem

Tümcenin en önemli ve asıl kurucu öğesi yüklemdir. Bir tümcede belirtilen eylem, iş, durum, yargı, veya duygu, yüklem sayesinde ifade edilir. Bir sözcük dizisi, yüklemle tümceye dönüşür. Bu konuda aşağıdaki örneklere bakınız:

'Sen varlıkların en **yücesisin**.' (Kalbim)
'Neşeli **çal** sinemde.' (Kalbim)
'Tarih boyunca medeniyetler hep su kenarlarını **tercih etmişler**.' (Başımızın Tacı Su)
'Su cilt sağlığımız için de son derece önem **taşıyor**.' (Başımızın Tacı Su)
'Bazı küçük farklarla hemen herkes yorgunluktan **yakınır**.' (Yorulmadan Çalışan …)

Yukarıda da görüldüğü gibi, yüklemler genellikle birer fiildir. Çoğu zaman da yüklemler tümcenin sonunda yer alırlar.

Yüklemin görünmediği, sanki bulunmadığı tümceler de vardır. Aslında bu tümceler yüklemsiz değildir. Gördüğünüz gibi bu tümcelerin yüklemleri vardır fakat 'düşmüştür'. Konuşurken veya yazarken hitap ettiğimiz kişilerce yüklem oluşturan sözcüklerin ne olduğu çok kolay anlaşıldığı için ve gereksiz yere tümceyi uzatmamak için, o sözcükler tümceye dahil edilmemiştir. Aşağıdaki örneklere bakınız:

'Uzmanlar sağlıklı bir insanın günde 2-3 litre su alması gerektiği noktasında hemfikir[**dir**].' (Başımızın Tacı Su)
Suyun vazgeçilmediği bir başka durum da diyet zamanları[**dır**].' (Başımızın Tacı Su)
Evet [**öyledir**].' (Yorulmadan Çalışan …)

Ooo! Kızlar, nereye böyle? [**gidiyorsunuz**] (On sekizinci dersten)

Tümcenin öteki öğelerini bir sonraki derste de ele alacağız.

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:24 PM Page 187

Kayalı Camii ve Kayalı Öğrenci Yurdu, Komotini

Yirmi Üçüncü Ders

İç Dünyamız

İnsanlar sistemli çalışan kurulu makineler gibi değildir. Bizler oldukça karmaşık kanallar içinde düşünür, hisseder ve davranırız. Genellikle mantıkla değil duygu ile davranırız. Bunun için sık sık 'duygu' dünyamızdan söz ederiz: bazen korkar, bazen kıskanır, bazen aşık olur, bazen hayal eder ve umut ederiz. Ağlarız, güleriz, heyecanlanırız, kızarız... Bütün bunlar çok normaldir, doğal davranışlardır. İnsanlar böyledir ve belki öyle olması da hayatımızın renkli ve güzel olmasına neden olmaktadır.

İnsanın bu esrarlı yanını kimi zaman düz yazılar değil, şiirler daha iyi ifade eder. Şiirler, insanlar gibi, daha esrarengizdir. Kimi zaman doğrudan ifade etmezler kendilerini; dolaylı ve ima yoluyla bir şeyler söylerler. Belki de yaratıcıları, yani ozanlar, iç dünyalarının karmaşıklığını ifade etmek istediklerinden böyle karmaşık yazarlar: iç dünyamız karmaşıksa, bunun ifadesi de karmaşık olmalı, değil mi?

Bu derste bu tür, yani biraz daha karmaşık ve iç dünyamızı dile getiren metinlere ayırdık. Aşağıda bunları göreceğiz. Bu tür metinlere ve şiirlere kimi zaman felsefi, kimi zaman psikolojik metinler deriz. Kendimizi anlamaya, neden şu değil de bu biçimde davrandığımızı anlamamıza, neden belli bir biçimde duygular taşıdığımızı anlamamıza yardımcı olan metinlerdir bunlar. Kimi zaman da bu metinler bir durumu 'anlatmak' istemez; durumu göstermekle yetinir yalnız. Bu tür yazılardan estetik bir haz duyarız. Yani hoşumuza giderler. Her metnin ille de 'yararlı' olması şart değildir. Kimi zaman hoşa gitmesi de yeterlidir. Hele insanın iç dünyasını da sergiliyorsa...

Alkışlanan Kötülük

Çok kişiden duymuşumdur, ‘Bu zamanda doğruluğa boş vereceksin’ diyorlar. Onları böyle bir kanıya iten sebep ne olabilir? Demek ki doğruluğun semeresini göremiyorlar. Bakıyorlar ki yalan-dolana baş vuranlar işlerini daha rahat sürdürüyorlar, onlar da yalan dolana baş vurmaktan başka çare göremiyorlar. Denilecek ki, madem yalan-dolanla işler sürdürülüp gidiyor; öyleyse onlar da ayni yola başvursunlar, olsun bitsin. İlk bakışta doğru gibi geliyor bu fikir insana. Ama düşünün ki bir köyde bir kaç hırsız türemiş, sonra madem onlar bizim malımızı çalıyor, biz onların mallarını çalamaz mıyız?’ düşüncesiyle herkes birbirinin malını çalmaya başlıyor; sonu ne olur böyle bir gidişin? Hiç; sıfıra sıfır elde var sıfır! […]

Okullar durmasın, doğruluk üzerine hikâyeler okutulsun, masallar anlatılsın.

Vaizler durmasın doğruluktan dem vursunlar camilerde mescitlerde.

Ve durmasın kalem oynatsın yazarlar bu konularda!

Azınlık Postası
11 Mayıs 1971

Sorular ve Alıştırmalar

1. Bu yazı çok önemli bir konuya parmak basıyor. İnsanlar kendi çıkarlarını gözetirken farkında olmadan yine kendi çıkarlarının aleyhine davranıyorlar. Herkes, toplumun çıkarını da göz önüne almadan yalnız kendi özel çıkarını gözetirse herkes zararlı çıkar. Bencillik yaygınlaştıkça herkes gibi o bencil kimse de zarar görür.
Başka türlü, ve biraz da ‘felsefi’ bir biçimde söylersek, ahlaklı olmak biraz da çıkar ve kâr meselesidir. Bunun için genel çıkarı göz önüne alan uygar ve çağdaş toplumlarda herkes daha rahat ve mutlu yaşar.
Sınıfta bu konuyu ele alın ve çevrenizde bencil davranışların nasıl herkese sorun yarattığını tartışın. Bu tür olumsuz davranışların örneklerini bulun ve bunların listesini yapın

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:24 PM Page 191

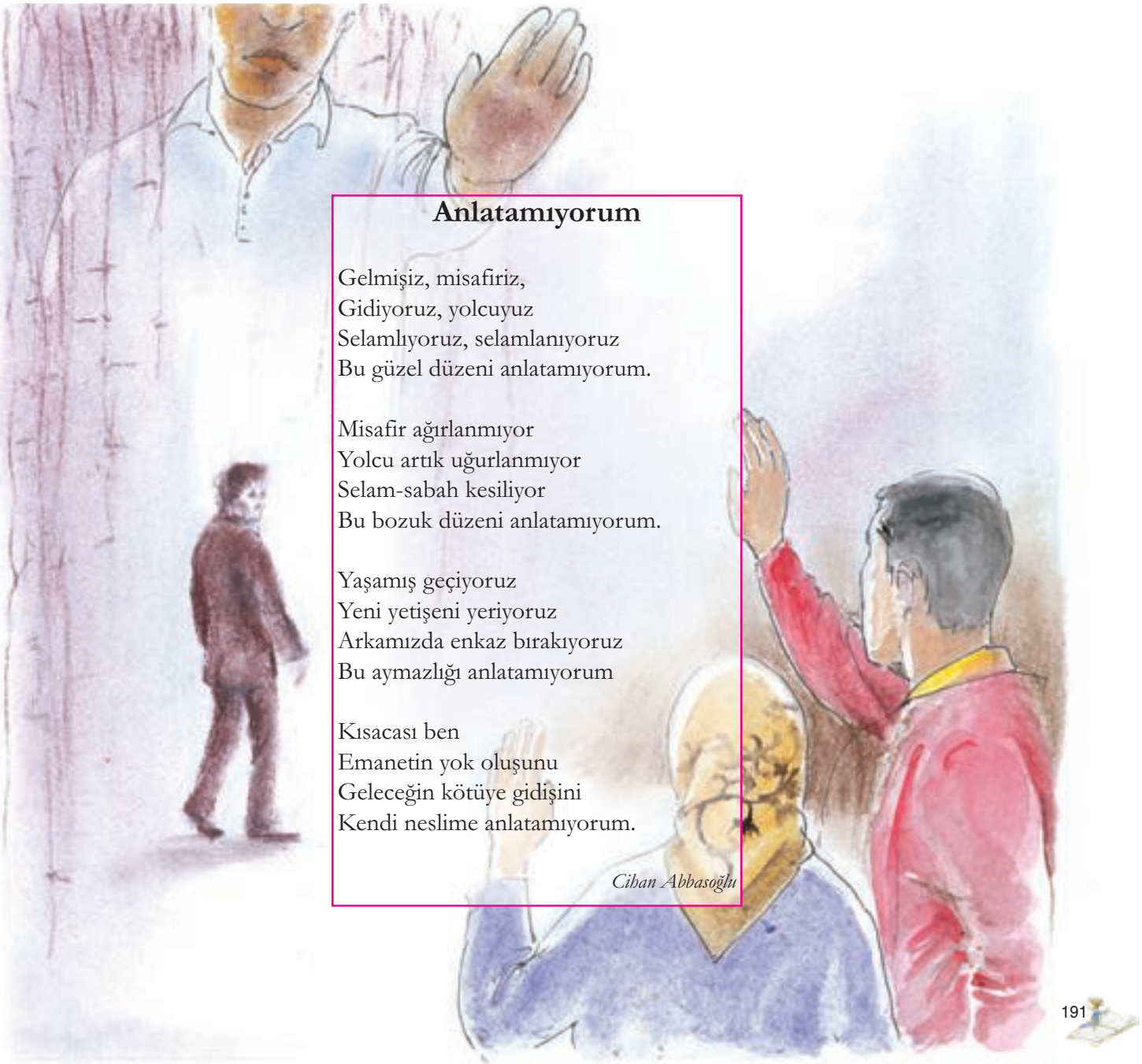

Anlatamıyorum

Gelmişiz, misafiriz,
Gidiyoruz, yolcuyuz
Selamlıyoruz, selamlanıyoruz
Bu güzel düzeni anlatamıyorum.

Misafir ağırlanmıyor
Yolcu artık uğurlanmıyor
Selam-sabah kesiliyor
Bu bozuk düzeni anlatamıyorum.

Yaşamış geçiyoruz
Yeni yetişeni yeriyoruz
Arkamızda enkaz bırakıyoruz
Bu aymazlığı anlatamıyorum

Kısacası ben
Emanetin yok oluşunu
Geleceğin kötüye gidişini
Kendi neslime anlatamıyorum.

Cihan Abbasoğlu

Sorular ve Alıştırmalar

2. Yakarıdaki şiirde ozan birkaç kez ‘anlatamıyorum’ diyor. Ama aslında beğenmediklerini, kaygılarını,üzüntüsünü bir güzel de dile getiriyor. Siz de iki liste yapınız. Birincisinde ozanın ‘anlattığı’ şikayetleri, ikincisinde sizin şikayetlerinizi yazınız. Bunu bir ev ödevi olarak hazırlayın. Bu konuda büyüklerinize de danışabilir onların da şikayetlerini, uygun görüyorsanız, listenize alınız.

Nehir

Hayatımız bir nehir
ve biz
nehrin üstünde yüzen taze yapraklar

Uyandırabilsem seni
duyguların sarhoşluğundan
Anlatabilsem sana
nehire aykırı yüzmenin
insana kendini kazandırdığını […]

Alıkoysam seni sürüden
silebilsem uyuşukluğunu ruhundan
gözlerini okşayabilsem ışıkla
dudaklarını coşturabilsem tutkuyla

Bir anlatabilsem
Ah bir de anlayabilsen…
ve sen de anlatabilme
isteğini duyumsasan
anlamaya zorlasan beni

Nehir
daha da coşkulu akmaz mıydı ?

Mehmet Dükkancı

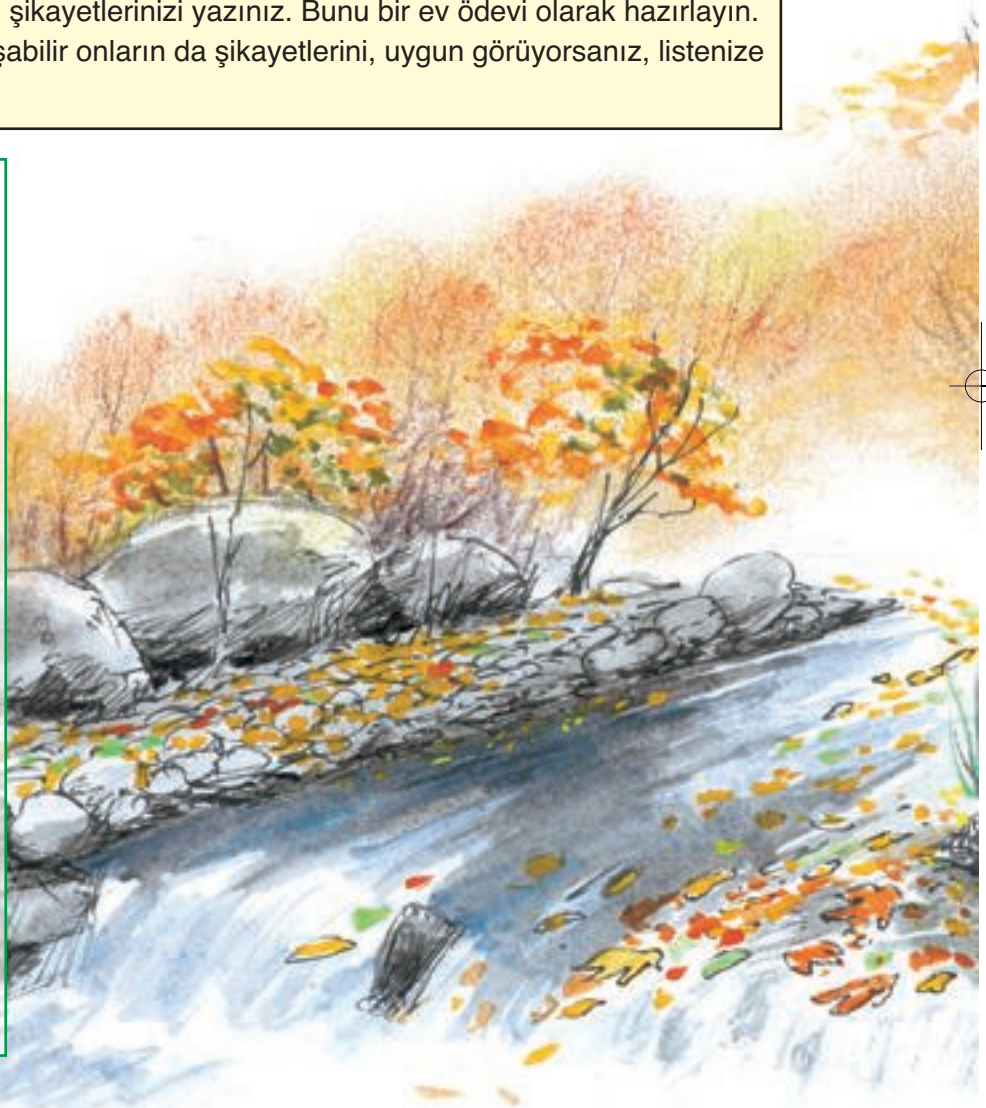

Mahyadan bir görüntü

Sorular ve Alıştırmalar

3. Bu şiirde de ozanın aynı kaygıyı taşıdığını görüyoruz: kendini ifade edemediğini söylüyor – ‘anlatabilsem’. Bir benzetmeyle başlıyor şiirine. ‘Hayatımız bir nehir / ve biz / nehrin üstünde yüzen taze yapraklar’. Bu benzetmeyle hangi duyguları ifade etmek istiyor. Bu konuda kısa bir paragraf yazınız.

4. Bu şiirde de, önceki metinlerde olduğu gibi toplumsal bir kaygı seziyoruz: insanlar farklı davranırsa çevremiz ve dünyamız daha hoş olacak! Bunu ifade eden dizeler hangileridir?

5. ‘Alıkoysam seni sürüden’ ifadesinden ne anlıyorsunuz?

Bir Başkayım Bu Akşam

İnanın bu akşam bir başkayım ben
Hayata yeniden başlar gibiyim
Yeni bir sayfa açtım kalbime
Mutluluğa doğru koşar gibiyim

Son olsun geçmişteki tüm acılara
Kapımı kapattım insafsızlara
Güneşi başıma taç etsen bile
İstemem, sevginden kaçar gibiyim

Kadehim önümde şişem önümde
Bir tabak gözyaşım mezem önümde
Yudum yudum içerken acılarımı
O perişan sonunu düşler gibiyim.

Mümin Kara
Şafak, Aralık 1996

Sorular ve Alıştırmalar

6. Ozan dolaylı bir biçimde bir insanın iç dünyasını anlatıyor. Siz bu şiirin anlattığını düz yazıya çevirebilir misiniz? Ne olmuş? Ne karar vermiş bu adam? Bu kararı gerçekleşecek mi, 'mutluluğa koşacak' mı, yoksa kendini buna inandırmaya mı çalışıyor? Sizce 'kadeh' ve 'gözyaşları' neyi ima ediyor? Söylenen ile aslında ima edilen arasında bir fark var mı? Bu konuyu sınıfta tartışınız.

Diken

Sen gül olamazsın
Bakma sana 'gülüm' dediğime
Ağız alışkanlığı işte
Olsan olsan diken olursun
Kara diken
Gülü sevenin elinde biten...

Nurten Altınok (Hüseyin).

Sorular ve Alıştırmalar

7. ‘Gülü seven dikenine katlanır’ diye Türkçe’de bir atasözü vardır. Bu atasözü bağlamında bu şiirin ne demek istediğini sınıfta tartışınız.

8. Dikene nasıl olur da ‘gülüm’ diyor? Diken-gül karşıtlığını kullanarak ozan ne yapmak istiyor.

Şarkı

Yıllarca senin aşkını çektim karagözlüm,
Divaneye döndüm yine kalbim seni andı.
Sevda beni günden güne soldurdu a nazlım,
Divaneye döndüm yine kalbim seni andı.

Hasretle uzak yollara baktıkça sarardım,
Gönlüm seni andıkça hayalinle yaşardım.
Rüzgârlara her gün seni sordum ve sorardım,
Divaneye döndüm yine kalbim seni andı.

Aşkınla yanan gönlüme bir an bakıver de
Hicranlı hayalinle derinden akıver de
Seyret o zaman aşkımı her coştuğu yerde
Divaneye döndüm yine kalbim seni andı...

Salih Halil Hâki

Sorular ve Alıştırmalar

9. Bu bir sevgi, bir aşk şiiri. Ozan çok sevmiş ve sevdiğinin hasretini de çekmiş. Ama ozan sizce kimi ya da neyi sevmiş? Bir insanı mı, atını ya da köpeğini mi, köyünü mü, bir akrabasını mı? Şiiri dikkatle okuyun ve sevginin kime olduğunu söyleyin.

10. Sizce, hasret şiiri yazmak yerine neden ozan sevdiğinin kapısını çalıp derdini söylemedi?

Dilimiz, Dilbilgimiz

Tümcenin Öğeleri (22inci dersten devam)

Özne

Yüklemin bildirdiği işi, hareketi yapan veya bir oluş, bir durum içinde bulunan öğeye özne denir. Aşağıdaki örnekler bir önceki dersten verilmektedir.

‘**Sen** varlıkların en yücesisin.’
‘**Hayat kaynağımız su** vücudumuzun yaklaşık yüzde 65'ini oluşturuyor.’
‘Belki de yaşadığımız çağın bir özelliğidir **bu**.’
‘**Ahlâk bilginleri** çalışmak konusunda şu ilginç görüşleri ileri sürmüşlerdir.’

Yukarıdaki örneklerde de fark ettiğiniz gibi, özneler, her zaman değil ama genellikle bir tümcenin başında bulunur.

Pek çok tümcede, özne, ayrı bir sözcük olarak değil, yüklemin sonuna gelmiş bir ek (kişi eki) olarak bulunur. Bu öznelere ‘gizli özne’ denir. Örneğin:

‘Ezeli kurulmuş bir cevher**sin**! ‘
‘Yükselttiğiniz binayı, içinde sevgiliniz oturacakmış gibi ruhunuzun hızıyla yükselt**iniz**.’
‘Tohumları şefkatle ekiniz, ürünleri sevinerek toplay**ınız**.’

Öznesi olmayan ya da bilinmeyen tümceler de vardır:

‘Vücuttaki toksinlerin atılmasında etkili olan suyun iştah düzenleyici etkisi de **kanıtlandı**.’

Burada, suyun iştah düzenleyici etkisini kimin kanıtladığı belli değildir; veya bunu kimin kanıtladığını bilmiyoruz. Fakat bu tümcede önemli olan ve vurgulanmak istenen ‘suyun iştah düzenleyici etkisi’nin olduğudur. Bunu kimin kanıtladığı önemli değildir veya kimin kanıtladığını bizim bilmemiz gerekli değildir. (‘Kanıtlandı’ ***‘edilgen’*** bir yüklem ve ***edilgen*** durumda bir fiildir.

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:24 PM Page 197

Azınlık Birinci İlkokulu (İdadiye) ana giriş kapısı, Komotini

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:24 PM Page 198

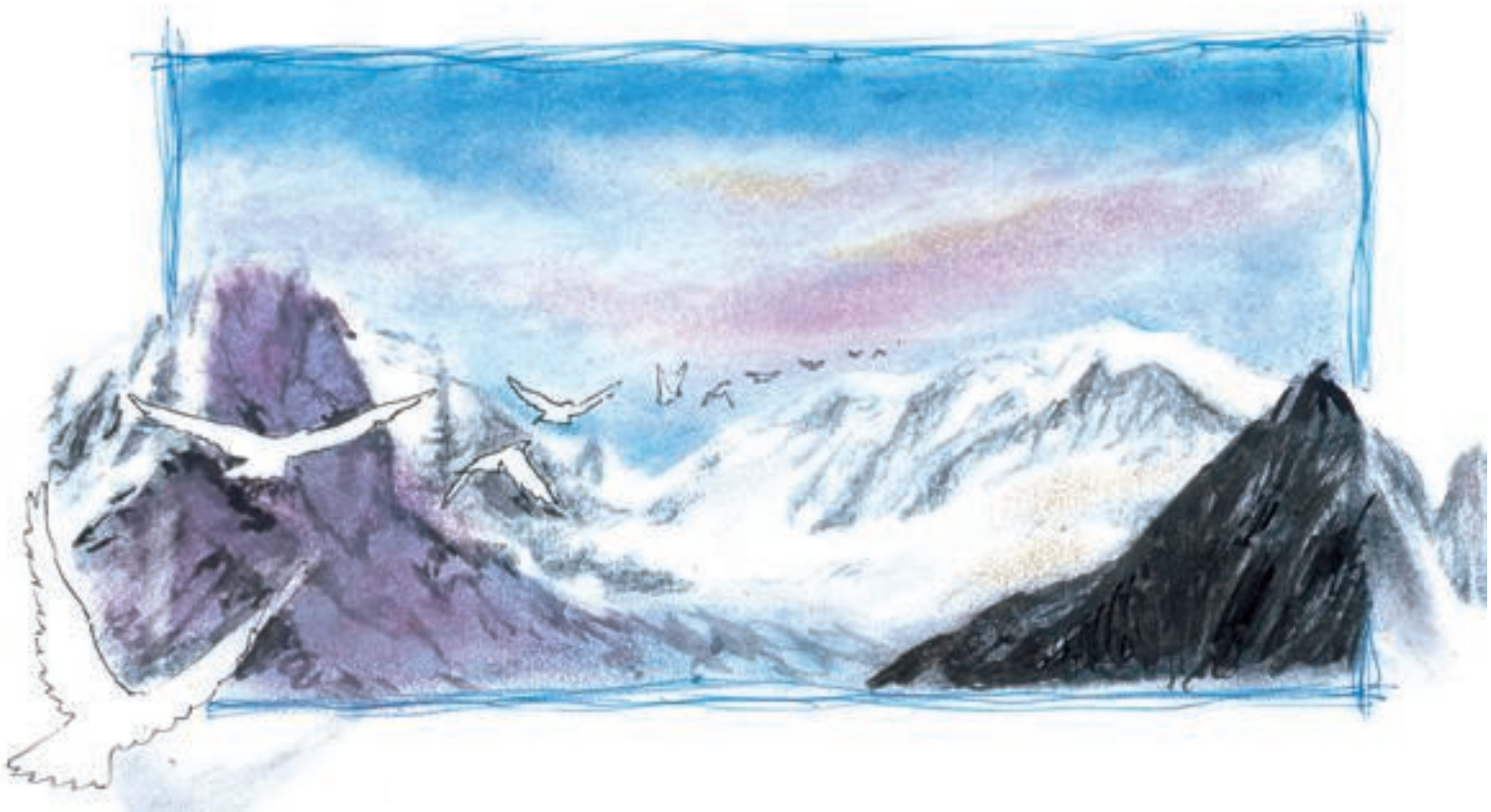

Yirmi Dördüncü Ders

Hayat Sizi Bekliyor

Kitabımızın sonuna ulaştık. Ama yolun sonu değildir bu. Biten kitaba karşın önünüzde henüz başlayan uzun, kocaman bir gelecek var. Bu kitap sizin bu gelecekte daha başarılı – ve dolayısıyla daha mutlu – olmanız için yazıldı. Hepinize candan başarılar dileriz.

Son dersimizde size ne sunabiliriz diye düşündük. İşte gençlere yaraşan ümit dolu bir şiir. Ak kuşlardan, aşktan, hürriyetten, bütün dünyaya yayılan ümitten söz eden bir şiir. Soru moru da sormayacağız bu kez! Bütün bunlar sizlersiniz.

İkinci şiir de size sesleniyor sanıyoruz. Anlaması daha zor olabilir. Tohum sizlersiniz. Yarın büyüyecek, yeşerecek, meyve verecek olan tohum. Ama bütün bunları kök salarak yapabilir tohum. Ya toprak darsa! Ya tohum yayılmaya yatkın ama toprak sınırlıysa! Azınlık üyesi bir gencin belki en büyük sorunu bu değil mi? İşte geniş ufuklara ulaşmak için sizin açık görüşlü ve yürekli olmanız bundan gerekli. Dar çevrenizle baş etmeniz gerekli. Bu kitap böyle gençleri düşünerek kaleme alındı.

Hayat sizi bekliyor. Korkmadan koşun ona!

Ak Kuşlar

Gözlerinde aşk
gözlerinde sabır
gözlerinde boyu beklenen
gündüzlerde hürriyet

Kanatları ak
tüyleri ak
yüreği ak
yüreği pak
ürkütmeyin
değmeyin siz onlara
korkulan sevgiden yana

kalpleri atıyor güm güm
neredeyse çatlayacak

Ak kuşlar ufuktan ufka
uçan kuzeyden güneye
doğudan batıya
karlı dağda kızgın çölde
kanatlarınızda tüm ümit
ümit yarınlar için
ümit insanlar için
ümit bir dünya için

Mehmet Çolak

Feyyaz Sağlam, Batı Trakya / Yunanistan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi, 1990

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:25 PM Page 200

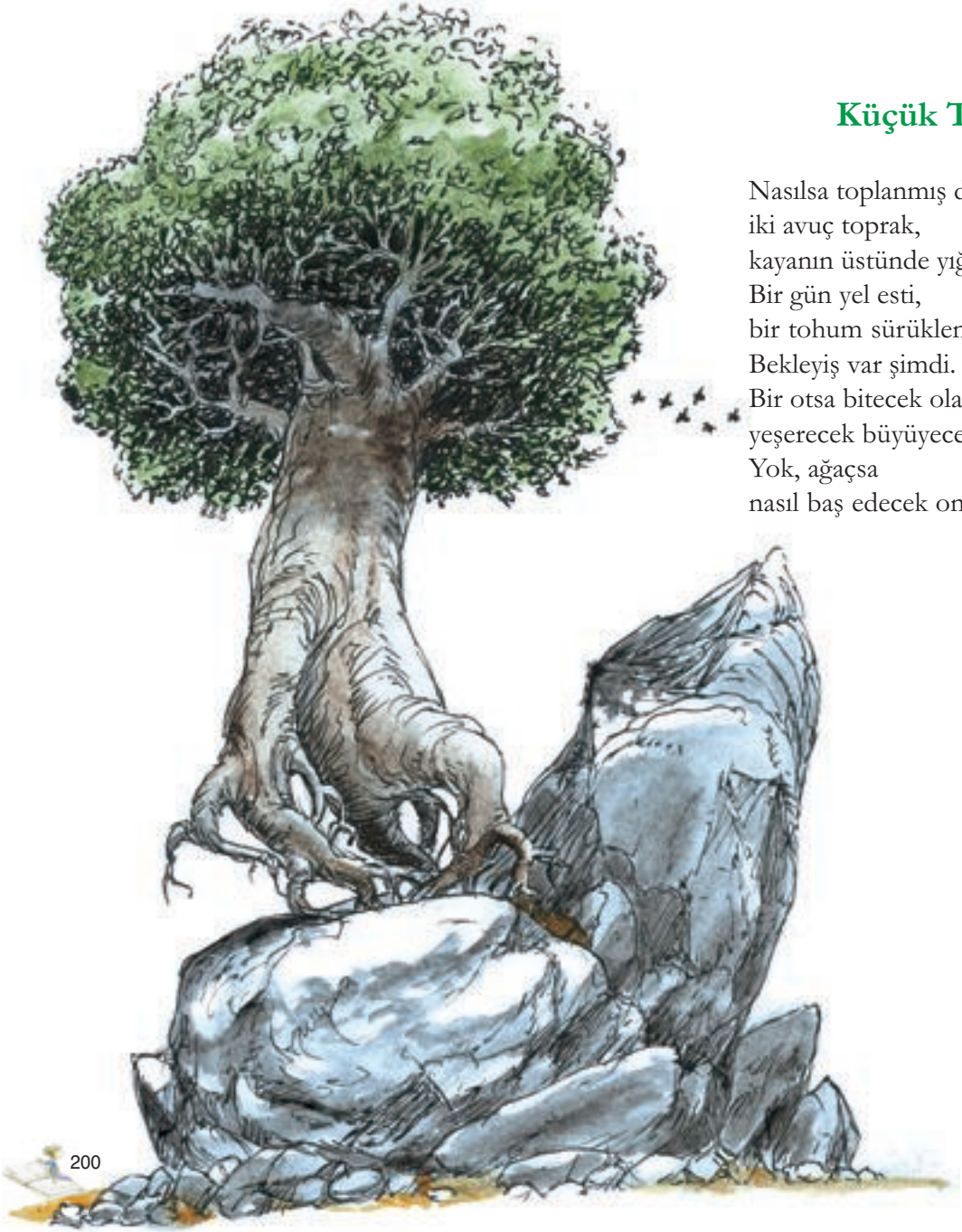

Küçük Toprak Yığını

Nasılsa toplanmış da, çok değil,
iki avuç toprak,
kayanın üstünde yığıncılık oluşturmuş.
Bir gün yel esti,
bir tohum sürüklendi küçük toprak yığınına.
Bekleyiş var şimdi.
Bir otsa bitecek olan,
yeşerecek büyüyecek.
Yok, ağaçsa
nasıl baş edecek onunla küçük toprak yığını?

İbram Onsunoğlu

Dilimiz, Dilbilgimiz

Tümcenin Yardımcı Öğeleri (23üncü dersten devam)

Bir tümcede yüklemle özneye ek olarak başka yardımcı öğeler de bulunur. Bu yardımcı öğeleri 'nesne' ve 'tümleçler' şeklinde iki gruba ayırmak mümkündür.

Nesne

Öznenin yaptığı işten, eylemden veya hareketten etkilenen öğeye nesne denir. Nesneler iki çeşittir:

(1) Belirtili nesne. Öznenin yaptığı eylemden etkilenen öğe, bilinen, belirli bir varlıksa, o öğeye belirtili nesne denir.

'Kalbim ayırmaz **seni**...'
'İstemeyerek yapılan bir iş, hafif de olsa **insanı** yorar.'
'**Tohumları** şefkatle ekiniz.'

(2) Belirtisiz nesne. Öznenin yaptığı eylemden etkilenen öğe, belirsiz, herhangi bir varlıksa, o öğeye belirtisiz nesne denir.

'Nem dengesini sağlamanın tek yolu yeterli ve sağlıklı **su** tüketmek[tir].'
'İlkokul ve ortaokul için **çok zengin eğitsel** araç ve gereçten başka, eğitimciler için de çok zengin gereçler hazırladık.' (Örnek 19uncu dersten):

Tümleçler

Yüklemin anlamını yer, zaman, durum, gibi çeşitli bakımlardan tamamlayan, netleştiren öğelere tümleç diyoruz. Üç tür tümleç vardır:

1. Dolaylı tümleç: Yüklemin anlamını yer-yön ve kaynak bakımından tamamlayan öğedir.

‘Emir **kaderden**[dir].’
‘Uzmanlar **sağlıklı bir insanın günde 2-3 litre su alması gerektiği noktasında** hemfikir[dir].’
‘Çünkü herkes, **her yerde**, her zaman satranç oynayabilir.’ (Örnek 20inci dersten):

2. Zarf tümleci: Tümcede yüklemin anlamını zaman, durum ve azlık-çokluk bakımında tamamlayan tümleçlerdir.

‘En önemli sayılan iki çalışma şeklinin kısa analizi **şöyle** yapılabilir.’
‘Su cilt sağlığımız için de **son derece** önem taşıyor.’
‘**Neşel**i çal sinemde.’

3. Edatlı Tümleçler: ‘Gibi’, ‘göre’, ‘diye’, ‘için’, ‘karşı’ gibi kelimelerle sona geren sözcük grupları, tümcede edatlı tümleç öğesini oluştururlar.

‘Su **cilt sağlığımız için** de son derece önem taşıyor.’
‘Yeterli su alınmadığı takdirde, toksinler vücutta birikerek, hanımların korkulu rüyası selüliti oluşturuyor.’
‘Yükselttiğiniz binayı, i**çinde sevgiliniz oturacakmış gibi** ruhunuzun hızıyla yükseltiniz.’

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:25 PM Page 203

Dedeağaç / Aleksandrupoli Camii

EK: Bu kitapta metinleri kullanılan yazarlar, ozanlarla, gazete ve dergiler

Sayılar dersi gösteriyor. Derslerin içinde kullanılan metinlerin nereden alındığı kesin bilindiğinde bu kaynak gösterilmiştir.

Bu kitapta yer alan bütün fotoğraflar Azınlıkça Dergisinin arşivindendir.

Yazar ve ozanlar

A 12
Abdulhalim Dede 14
Abdurrahim Dede 3, 17
Abdurrahim Subaşılar 2
Ahmet M. Ahmet 17
Ahmet Davut 17
Ali Rıza Saraçoğlu 10
Aydın Bostancı 14
Ayşe Hakkı 17
Cafer Hasan 15
Cihan Abbasoğlu 23
Emre Ahmet 20
Ercan Caneri 21
Ferruh Mehmet Pazvantoğlu 13, 16
Gülten Aliosman 1
Hakan Mümin 6, 8
Halil Mustafa 11
Halil Refet Tanış 1
H. Abdurrahman Sadi 22
Hülya Emin 14
Hüseyin Alibabaoğlu 2, 8
Hüseyin Mahmutoğlu 7
Hüseyin Mazlum 7
Hüseyin Salihoğlu 5
İbrahim Baltalı 4
İbram Onsunoğlu 11, 17, 24
İlker Mehmet 4
İmam Kasım 5
Mehmet Arif 10
Mehmet Çolak 24
Mehmet Dükkancı 18, 23
Mehmet Hilmi 13
Mustafa Çolak 4
Mustafa Tahsin 1
Mücahit Mümin 4, 12
Mümin Kara 23
Naim Kazım 3
Nurten Altınok, (Hüseyin) 23

Ozan Ahmetoğlu 6, 16
Rahmi Ali 6, 10, 16
Refika Nazım 5, 15
Salih Halil Hâki 23
Selahattin Galip 4
Sema Salihoğlu 8
Sevil Şerifoğlu 15
Şefaat Ahmet 2, 12
Şükran Raif 4, 16, 20
Tevfik Hüseyinoğlu 18, 22

Gazeteler

Akın 22
Cumhuriyet 7, 15, 20
Gündem 6, 14, 16
İleri 14
Millet 7, 20
Olay gazetesi 17
Rodop Rüzgarı 4, 5
Trakya'nın Sesi 22

Dergiler

Arkadaş Çocuk 1, 22
Azınlık Postası 23
Azınlıkça 19, 23
Birlik 20
Nota Kültür Bülteni 11, 21
Öğretmen 17
Öğretmenin Sesi 9, 15
Şafak 2, 4, 8, 10-13, 16-18, 20-23
Tohum 2
Trakya'nın Sesi 22

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:25 PM Page 206

20.5x20 B:Layout 1 2/18/08 9:25 PM Page 208

Εικονογράφηση: Χρήστος Παπανίκος
Σχεδιασμός εντύπου: Καίτη Αυγουστάκη